

FRONTISSA

Publicació semestral de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana

Desembre 2009 - núm. 18

editorial

Llibreries virtuals

Un dels cinc objectius fundacionals de la CCEPC era «organitzar un sistema de distribució de publicacions» dels centres i instituts d'estudis. Un objectiu que per la seva complexitat ha hagut d'esperar anys i l'arribada de noves tecnologies, aplicades a la venda, per fer-se realitat. Una complexitat que requereix la suma de la voluntat dels centres a participar-hi, el disseny i el seguiment del projecte des de l'IRM i la CCEPC, la gestió des de l'IRM, més uns serveis professionals. Altrament seria impossible.

L'etern problema de la invisibilitat de les publicacions dels centres d'estudis s'ha anat reduint, s'han posat eines informatives que contribueixen a facilitar-ne el coneixement. A l'aparador que des de l'any 1986 és *Plecs d'Història Local* s'hi han anat afegint la revista de la CCEPC *Frontissa*, el butlletí electrònic *Infocentres* de la CCEPC i l'IRM, el portal de l'IRM, l'agenda setmanal de l'IRM, i darrerament una pàgina de novetats a la revista *BUC* de la Xarxa Vives d'Universitats, que promou l'IRM. Un conjunt d'informació que dona a conèixer bona part de les publicacions dels centres d'estudis.

Fins ara, però, restava sense solució la distribució i la venda de les publicacions més enllà dels canals que cada centre té en el seu territori: socis, llibreries, etc. En els precís i preguntes de l'assemblea de la CCEPC

celebrada a Barcelona el febrer de 2007 es va demanar que es busquessin eines per a la distribució de les publicacions. La proposta inicialment es va intentar vehicular a través de la llibreria virtual *Tots els llibres*, però a mesura que avançàvem en les negociacions amb el Gremi de Llibretes varem saber que el portal estava mort i sense possibilitats de recuperació. Un nou replantejament ens ha conduït a solucionar el problema principal que era el de la logística: emmagatzematge i distribució. L'IRM ha signat un conveni amb la distribuïdora Arc de Berà qui, a més, ha posat al nostre servei la botiga en línia de la *Llibreria Ona* des d'on es podran formalitzar les compres. El mateix servei es podrà trobar a una botiga virtual que promou el grup de llibreries independents *Bestiari*. Ambdues opcions seran efectives més o menys a primers de febrer.

En la primera fase del projecte hi han participat uns 40 centres, posant-se a distribució i a la venda més de quatre-cents títols dels fons propis. Un projecte aquest que, com el de RACO, cal pensar que anirà creixent en volum i participació per a fer possible la comoditat de la compra de les nostres publicacions, contribuint d'aquesta manera a la difusió de les recerques publicades pels centres d'estudis, tant a la comunitat científica com al públic interessat.

Coordinadora
de Centres
d'Estudis de
Parla Catalana
CCEPC

Premi Nacional de Patrimoni Cultural 2007

sumari

des de la universitat Història i Memòria	pàg. 2
una imatge, una història Les plegadores de la Sénia, tenen molt bones mans...	pàg. 3
coneguem els centres d'estudis El Centre d'Estudis Canetencs, una associació al servei de la memòria i de la identitat local	pàg. 4
ccepc Els projectes conjunts donen fruits	pàg. 6
institut d'estudis catalans El Portal de publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans	pàg. 9
institut ramon muntaner Tardor de grans projectes	pàg. 10
l'entrevista Miquel Sitjar - Col·loqui d'Estudis Transpirinencs	pàg. 12
la finestra Un llibre per a una portada romànica	pàg. 14
l'arxiu L'Arxiu Històric de Maó (Menorca)	pàg. 16
museu El Museu de la Vida Rural	pàg. 18
ressenyes i novetats	pàg. 20

Història i Memòria¹

La demanda col·lectiva, articulada per la societat civil amb expressions diverses mostra, el joc de les generacions en relació als protagonismes de la transició; dit altrament a la correlació de febleses de què parlava Vázquez Montalbán entre reforma i ruptura, entre règim i oposició democràtica. Tot provant de fer l'esforç de "pensar històricament" que hem après de Pierre Vilar cal entendre la pervivència de la simbologia franquista a partir, com a mínim, de tres causes relacionades: el pes del franquisme en la cultura política; les lògiques de la reeixida transició a la democràcia i, finalment, els peatges partidistes i generacionals dels regidors i alcaldes dels ajuntaments democràtics que han estat renovats en vuit convocatòries electorals entre 1979 i 2007.

Noves perspectives historiogràfiques sorgeixen quan a Catalunya el renovat pacte amb Espanya que significa el text estatutari, recorregut al Tribunal Constitucional, estableix en l'article 54 que "*la Generalitat i els altres poders públics han de vetllar pel coneixement i el manteniment de la memòria històrica de Catalunya com a patrimoni col·lectiu que testimonia la resistència i la lluita pels drets i les llibertats democràtiques. Amb aquesta finalitat, han d'adoptar les iniciatives institucionals necessàries per al reconeixement i la rehabilitació de tots els ciutadans que han patit persecució com a conseqüència de la defensa de la democràcia i l'autogovern de Catalunya*". Amb l'objectiu, materialitzat pel Memorial Democràtic, que la nostra institució d'autogovern, la Generalitat, "*ha de vetllar perquè la memòria històrica es converteixi en símbol permanent de la tolerància, de la dignitat dels valors democràtics, del rebuig dels totalitaris-*

mes i del reconeixement de totes les persones que han patit persecució a causa de llurs opcions personals, ideològiques o de consciència".

Tanmateix la Llei 52/2007, de 26 de desembre, per la que es reconeixen i amplien drets i s'estableixen mesures a favor d'aquells que patiren la persecució o violència durant la guerra civil i la dictadura, més coneguda com a Llei de la Memòria Històrica, suposa una oportunitat en la rehabilitació de les cultures vençudes amb la victòria feixista el 1939. I és que s'estableix que les administracions públiques adoptaran les mesures oportunes per a la retirada d'escuts, insígnies, plaques i altres objectes o mencions commemoratives d'exaltació, personal o col·lectiva, de la sublevació militar, de la Guerra Civil i de la repressió de la dictadura. Llevat, i l'excepció no és menor, d'aquelles mencions que siguin estrictes records privats, sense exaltació dels enfrontats, o quan concorrin raons artístiques, arquitectòniques o artístico-religioses protegides per la llei.

I és que aquest marc legislatiu ha estat fruit d'un notable moviment social, plural i extens en vindicació de la consciència històrica, per això em sembla oportú aprofitar *Frontissa* per suggerir alguna proposta d'una plausible agenda historiogràfica. Als Països Catalans som encara lluny de tenir obres de referència com ara els *Luoghi di Memoria* o *L'Italia in piazza* dirigides per M. Isnenghi, publicades en la dècada dels noranta. Uns anys abans, P. Norà havia coordinat una obra col·lectiva, *Les lieux de mémoire*, amb la pretensió assolida de disposar d'una anàlisi exhaustiva sobre la memòria oficial d'indubtable interès i funcionalitat política en la construcció

de la identitat nacional francesa. Al mateix temps, la caiguda del mur de Berlín i l'ensulsiada dels sistemes comunistes havia propiciat la publicació de *A l'est, la mémoire retrouvée*, els resultats d'una ambiciosa recerca sobre els llocs de memòria singulars com ara la toponímia, els rituals funeraris o els suports a la invenció de la memòria oficial mitjançant l'emissió de segells, la institucionalització de la festa nacional o la continuïtat i el canvi en la guerra dels símbols en l'Europa de les democràcies populars. Podríem plantejar-nos una obra d'aquestes característiques que tindria gran utilitat social i que podria ser, també, espai de trobada dels centres d'estudis i de les universitats.

La memòria social es un concepte làbil ja que consisteix en un relat sobre el passat que es construeix en el present en funció de distints i canviants interessos i finalitats, d'aquí que és parcial per necessitat. Per això, en contextos de pugna per la hegemonia cultural en els trenta anys de democràcia que representa la Constitució de 1978 hem viscut etapes d'inacceptable pretensió de simetria entre memòria antifeixista i memòria feixista o d'equiparació de la violència del Nuevo Estado amb la violència revolucionària d'uns actors polítics en una conjuntura d'estat en dilució; qüestions que reclamen difusió social de la historiografia científica sobre la República, la Guerra Civil, el Franquisme i la Transició a Catalunya i Espanya.

MONTSERRAT DUCH PLANA
PROFESSORA TITULAR D'HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA
A LA UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI
MEMBRE DEL CONSELL DE GOVERN DEL
MEMORIAL DEMOCRÀTIC

¹ Escric aquestes ratlles en reconeixement i gratitud a la tasca de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana pel que és d'experiència reeixida en saber aplegar energies i recerques d'un centenar de centres adherits.

“Les plegadores de la Sénia, tenen molt bones mans...”

Tema: Colla de plegadores d'olives
 Any: 1951
 Lloc: La Sénia (Montsià)
 Fons: Arxiu Centre d'Estudis Seniencs
 - Fons Cinta Esteller

Un dels trets que caracteritza la població de la Sénia és la seva perseverança en el treball, fet que l'ha portat de ser una població eminentment rural a ser una de les principals productores de mobles de Catalunya, procés de canvi realitzat sempre amb una situació geogràfica allunyada de les principals vies de comunicació i dels centres de poder; poble al sud del sud, o al mig de tots, segons com es miri. En aquest treball hi ha participat tothom, dones i homes, abans, i encara ara, al camp i actualment, a la fàbrica.

Com a testimoni del treball de la dona senienca al camp tenim la imatge que acompanya aquest escrit: una colla de plegadores d'olives atrafegades en la seva feina, l'any 1951 en un finca del terme de la Sénia. Les plegadores d'olives eren colles de dones que anaven a plegar olives a les finques del poble, o a altres pobles on faltava gent, durant la temporada de l'oliva que pot anar d'octubre a maig, en anys de bona collita. Les plegadores es reunien a primera hora del matí o de la tarda i anaven caminant cap a la finca on les havien llogades i en el millor dels casos, hi anaven en carro. La seva eina de treball era la destresa a les mans, a més d'un cabàs i unes ungles de llanda que facilitaven l'agafar les olives, per això en diem "plegar en ungles".

Treballaven tota la setmana, inclosos els diumenges perquè, com explica Cinta Esteller Querol –cap de colla de plegadores, la dona de la imatge que mira al fotògraf- “com estaven los homes a casa, los dumenges tamé anàvem a plegar i ells se quedaven en los crios”.

Les plegadores cobraven a tant l'hora i anant a plegar olives complementaven l'economia familiar amb el que cobraven. Un cop acabaven de plegar les olives d'una finca es feia algun dinar amb els amos, gest que li donava un toc lúdic a una activitat ben dura, ja que s'anava a plegar tant si feia sol com si no: les solades no esperaven. El treball de les plegadores va ser bàsic per a aprofitar la collita d'olives, abans que s'implantés a totes les finques el “cultiu modern”. Aquest treball tradicionalment femení

va ser substituït progressivament per les màquines de plegar, encara que van conviure durant un llarg període, fins que el disseny de les màquines va ser perfeccionat en funció del tipus de terreny. Com ens explica Cinta Esteller “ara se'n verien un brut, ara pa plegar, com nyi ha màquines ja no volen a les dones”.

Joan Arasa Monllau, conegut com a “Joan de Silvela”, glossador de la Sénia, va fer un vers dedicat a les plegadores d'olives senienques, que ens transmet de forma concisa el seu tarannà:

*“Les plegadores de la Sénia
 tenen molt bones mans
 pleguen 4 o 5 decàlitros al dia
 i, de nit, carícies als seus homes fan”*

EVA GARCIA LLEIXÀ
 CENTRE D'ESTUDIS SENIENCs

Bibliografia:

GARCIA LLEIXÀ, E. (2008). “La dona obrera a la Sénia, 1900 – 1970” dins de *Lo Senienc. Memòria, natura i llengua*, núm.5. La Sénia: Centre d'Estudis Seniencs – Ajuntament de la Sénia.

Dona i treball a la Sénia del segle xx (2007). La Sénia: Centre d'Estudis Seniencs; Projecte Igualdader; Universitat Rovira i Virgili. (DVD)

El Centre d'Estudis Canetencs, una associació al servei de la memòria i la identitat local

Centre d'Estudis Canetencs

La motivació principal que ens va portar a la creació del Centre d'Estudis Canetencs l'octubre del 2002, en el primer butlletí "El Sot de l'Aubó" que la nostra associació va publicar, vam definir-la d'aquesta manera: "El perquè d'un Centre d'Estudis Canetencs. En aquests moments Canet de Mar està rebent una allau de nous veïns i alhora estan desapareixent les generacions de més arrelament i més coneixement de la història i la tradició locals, per tant, és del tot necessari per a preservar la nostra identitat com a poble, posar en contacte aquests dos elements".

També en un altre paràgraf de la mateixa declaració d'intencions vam afegir: "La nostra primera intenció és fer que no es perdi cap element important de la nostra memòria col·lectiva, però entenem així mateix que el fort increment demogràfic de les circumstàncies actuals, també demana que aquest patrimoni estigui a l'abast de tothom. De manera, doncs, que al CEC, els documents i els objectes originals podran ser estudiats i consultats amb les degudes garanties, tant pels experts, com per totes aquelles persones que en tinguin necessitat o interès".

En aquests set anys d'existència un element cabdal de la nostra activitat ha estat la redacció del butlletí "El Sot de l'Aubó", el qual s'edita trimestralment i del qual en aquests moments n'acaba de sortir el número 29. El contingut d'aquesta publicació és íntegrament dedicat a la història, cultura i patrimoni arquitectònic i artístic de Canet.

Altres activitats de relleu van ser digitalitzar els llibres de la confraria de mariners i pescadors de Sant Elm de Canet (una de les més rellevants de la Costa catalana, sobretot en els segles XVII i XVIII). I com que el bisbat de Girona té previst emportar-se la totalitat de l'arxiu parroquial a l'Arxiu Diocesà de Girona, vam creure que era prioritari procedir a la seva digitalització per tal de no perdre un dels nostres fons documentals més importants, tasca que en aquests moments ja s'està acabant. En

Sessió de treball a la seu del centre d'estudis, a la Casa Museu Lluís Domènech i Montaner

ambdós casos es tractava de fons privats i d'aquesta manera estaran a disposició de tothom que els vulgui consultar. També en el camp de les publicacions hem procedit a la recuperació de textos d'autors locals, tant els històrics com els de literatura de creació. S'han recuperat des de processos de beatificació i fins i tot un nombre considerable de peces teatrals inèdites. El més interessant, però, va ser la publicació del Dietari del Dr. Marià Serra Font en un volum de 957 pàgines en forma de "Crònica Local" que va des de 1880 a 1926.

En aquests moments està en vies de publicació el llibre *Canet de Mar, història i patrimoni*, que fa un estudi exhaustiu dels diferents edificis que formen part del Catàleg Urbanístic de la població, atès que la nostra vila és una de les que té més elements arquitectònics classicistes, modernistes, noucentistes, etc. del Maresme.

També tenim en fase de recopilació i traducció (de la part francesa que va escriure a l'exili), l'obra completa de l'intel·lectual i pedagog canetenc Carles Carquès Martí, un dels militants més destacats de la Unió Socialista de Catalunya, d'un altíssim valor històric i testimonial.

Possiblement, però, l'element patrimonial que mereix una apreciació destacada és l'Arxiu Musical de la Parròquia

Butlletí "El Sot de l'Aubó"

de Sant Pere i Sant Pau de Canet que, el passat mes de juny, després d'un llarg treball de catalogació per part de la càtedra de musicologia de la UAB, dirigit i realitzat per Francesc Bonastre i Josep Gregori, catedràtics de musicologia i del patrimoni musical de la UAR, el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat, va publicar l'Inventari del nostre l'arxiu parroquial, als números 5/1 i 5/2 dels

Homenatge a l'alcalde republicà Josep Fors, promogut pel Centre d'Estudis (abril 2008)

Reunió de la Junta de la Coordinadora dels Centres d'Estudis de Parla Catalana, celebrada a la seu del Centre d'Estudis Canetencs

Casa Museu Lluís Domènech i Montaner

fons musicals de Catalunya (Arxius i documents "Eines de recerca"). En la seva introducció a aquests volums d'inventari, Francesc Bonastre fa remarca de la seva importància, difícil d'entendre en una població de la importància de Canet de Mar: "*La importància del fons musical de la Parròquia de Sant Pere i Sant Pau de Canet és molt gran dintre el domini de la música hispànica del barroc, fins al punt de constituir una referència indispensable -nacional i internacional- per als estudis musicològics d'aquesta temàtica*". Doncs bé, per tal de sensibilitzar la població sobre la vàlua d'aquest element patrimonial extraordinari, el Centre d'Estudis Canetencs està treballant en aquests moments en un monogràfic de "El Sot de l'Aubó", que el mes de desembre de 2009 es distribuirà en forma de nadala a tota la població. Aquest especial comptarà amb treballs inèdits relacionats amb el fet musical a Canet i la biografia del més insigne dels músics nascuts a la vila: Tomàs Milans i Godayol, un dels compositors de música barroca més destacats de Catalunya i dels qui més va contribuir a la formació d'aquest fons musical de Canet.

Pel que fa a l'evolució del nombre d'associats, la nostra entitat ha passat de 40 inicials a 170 a l'actualitat. Atès el nombre d'habitants de la vila i l'acceptació que pot tenir una activitat específica com la nostra, creiem que és un creixement, si més no, apreciable.

Canet de Mar té dos períodes que poden ser d'interès general pel país des del punt de vista de la investigació històrica. En primer lloc, el de formació i creixement del poble entre els segles ^{xvi} i ^{xix}, quan Canet de Mar era el centre d'una molt destacada activitat marítima, tant pel que fa a la construcció naval, com pel comerç marítim internacional, en especial a la carrera d'Índies. L'altre va ser el segle ^{xx}, degut a la importància que hi va tenir la indústria del gènere de punt. El fet més important d'aquest període industrial va ser la creació per part de la Mancomunitat de Catalunya de l'Escola d'Enginyeria tècnica de gènere de punt, l'única en la seva especialitat a l'Estat Espanyol. Pel que fa a l'estudi de l'activitat del gènere de punt a Canet, la proximitat històrica ens ha permès estudiar-lo amb una certa facilitat i els resultats d'aquests treballs els hem

anat publicant a "El Sot de l'Aubó" en articles seriatos, els quals, juntament amb els llibres relacionats amb la història de l'Escola de Teixits de Punt (que ja s'havien publicat amb anterioritat), creiem que són una bona salvaguarda de la memòria del que va suposar aquesta activitat entre nosaltres. La gran assignatura pendent són les investigacions i els estudis de l'època marítima de la població. Això comporta problemes molt importants; la documentació existent a la vila és molt escassa i per fer una recerca a l'alçada del tema, caldria investigar els fons existents a Simancas i a Viso del Marqués (Castilla-La Mancha) i a l'Archivo de Índias (Sevilla). També caldria veure els fons dels ports americans, especialment el de Veracruz i el de l'Havana, la qual cosa no està pas al nostre abast. Esperem que la tècnica digital algun dia ens ho farà possible. En resum, doncs, aquests són els objectius, els treballs i els projectes de futur i les limitacions de la nostra entitat: el Centre d'Estudis Canetencs (ACEC).

XAVIER MAS GIBERT
PRESIDENT DEL CENTRE D'ESTUDIS CANETENCS

Els projectes conjunts donen fruits

Publicació de les actes del VII Congr s de la CCEPC, València, 2008

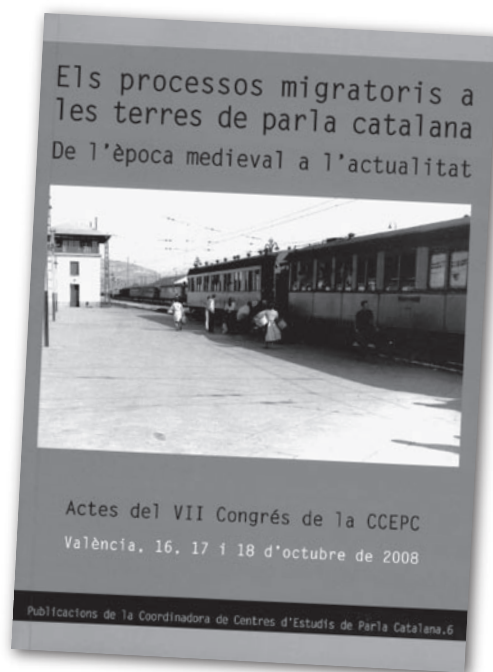
SANTEMASES, Josep [ed.] (2009). *Els processos migratoris a les terres de parla catalana. De l'època medieval a l'actualitat*. Valls: Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana; Institut Ramon Muntaner; Federació d'Institut d'Estudis Comarcals del País Valencià; Universitat de València; Acció Cultural del País Valencià; Cossetània Edicions (Publicacions de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana; 6). 771 p.

Els dies 16, 17 i 18 d'octubre de 2008, a la Universitat de València i al Centre Octubre va tenir lloc el VII Congr s de la CCEPC: *Els processos migratoris a les terres de parla catalana. De l'època medieval a l'actualitat*. Ens complau comunicar-vos que han sortit editades les actes a la col·lecció *Publicacions de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana* de Cossetània Edicions, amb les quals arribem al sis  nombre de la col·lecció. Un volum de 771 pàgines que recull les

conferències, les ponències, les relatories i les comunicacions. En total quaranta-sis treballs de molt diversa característica emmarcats en els quatre àmbits del congrés: 1. La colonització feudal de la Catalunya Nova, les Illes Balears i el País Valencià. 2. De l'expulsió dels moriscos a les immigracions franceses de l'època moderna. 3. Les migracions contemporànies. 4. Llengua, literatura i material etnogràfic vinculats als processos migratoris de les terres de parla catalana.

La conjuminació d'uns treballs que poden emmarcar un període o un procés ampli i els que es focalitzen en particularitats m s locals  s en certa manera la característica general de l'obra. Com també ho és el llarg recorregut en el temps que abraça de fet des de la musulmanitzaci  d'Hispania tractat

en la conferència inaugural fins a les darreres migracions d'aquesta primera dècada del segle XXI.

Congr s Centres d'Estudis, Universitats i Administracions. Lleida, 27 i 28 de novembre de 2009

En el debat de la taula rodona *Centres d'estudis i universitats: bases per a un protocol que estableixi les l nies de col·laboració entre aquests dos àmbits de la recerca* del Recercat de Lleida de l'abril de 2007 es va proposar tractar el tema amb major profunditat i espai de temps. El suggeriment responia a la necessitat d'afermar contactes i col·laboracions amb les universitats m s enllà dels que personalment alguns professors tenen lligats puntual o contínuament amb centres d'estudis. Al mateix temps es va creure oportú incloure també les administracions, com a part fonamental de les relacions que els centres estableixen contínuament.

Com en el primer congrés de centres d'estudis de parla catalana, celebrat l'any 1991, els dies 27 i 28 del novembre passat, la seu de l'Institut d'Estudis Ilerdencs va ser l'escenari per a desenvolupar el congrés *Centres d'estudis, universitats i administracions*, organitzat conjuntament per la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, l'Institut Ramon Muntaner, l'Institut d'Estudis Ilerdencs i la Xarxa Vives d'Universitats.

La recerca, el desenvolupament local i la projecció i incidència social van ser els tres eixos que estructuraven el congrés que va aplegar representats dels diversos agents vinculats a aquests

tres àmbits, des de la perspectiva local i comarcal. A més dels representats dels centres d'estudis, van ser presents membres de l'Associació Catalana de Municipis i Comarques, de la Federació de Municipis de Catalunya, de la Direcció General de Recerca de la Generalitat de Catalunya, de diverses universitats, d'editorials i mitjans de comunicació.

El congrés es va plantejar com a punt de trobada dels tres col·lectius (centres d'estudis, universitats i administracions) per a definir eines i camins de col·laboració, ja que sovint algunes competències que els són pròpies tenen elements comuns, tant d'actuació, de futur, com de servei a la societat.

Cada àmbit es va obrir amb una ponència que va donar pas a una taula rodona i a un debat. Les nombroses aportacions van generar vius debats que han de donar com a fruit unes conclusions que marquin el camí a seguir.

Joaquim M. Puigvert (Universitat de Girona) va ser l'encarregat de la ponència del primer àmbit dedicada a la recerca. La taula rodona que va ser moderada per Joan J. Busqueta (Universitat de Lleida) va ser participada per Santi Ponce (Universitat de Vic, expresident de la CCEPC), Mercè Renom (historiadora i primera presidenta de la CCEPC), Enric Saguer (Universitat de Girona i Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines) i Joaquim Ibáñez (cap de l'Àrea de polítiques Sectorials, Científiques i Tecnològiques de la Direcció General de Recerca de la Generalitat de Catalunya). L'objectiu d'aquest àmbit era analitzar com es podien fer efectives unes relacions més fructíferes en el camp de la recerca, incardinant les que realitzen universitats i centres i com es podrien establir mecanismes de valoració per la tasca dels investigadors universitaris en els centres d'estudis.

L'àmbit segon estava dedicat al desenvolupament local. Llorenç Ferrer (expresident del Centre d'Estudis del Bages, Universitat de Barcelona i regidor de l'Ajuntament de Navarces) en va ser el ponent. La taula rodona moderada per Josep Santesmas (president de la CCEPC i vicepresident segon de l'IRM) va tenir com a participants a Salvador Carbó (president de l'Ecomuseu dels Ports), Josep Ramon Barberà (Associació Catalana de Municipis i Comarques), Xavier Menéndez (Federació Catalana de Municipis) i Sebastià Serra (president de l'Institut d'Estudis Balearics i Universitat de les Illes). L'interès d'aquest àmbit estava centrat en propiciar l'encontre entre les funcions i responsabilitats de centres, universitats i administracions per a procurar una major incidència en el desenvolupament local.

Carles Pont (Universitat Pompeu Fabra) fou el ponent del tercer àmbit dedicat a tractar la projecció i incidència

Taula rodona de l'àmbit 2 "El desenvolupament local". Foto: Serveis Audiovisuals de l'IEI

Participants a la sessió de dissabte. Foto: Serveis Audiovisuals de l'IEI

social. Participaren a la taula rodona Vicent Olmos (Editorial Afers), Manuel Lladonosa (Universitat de Lleida), Albert Pujol (Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre) i Eduard Voltas (Secretari de Cultura de la Generalitat de Catalunya). Va moderar la taula M. Carme Jiménez (directora de l'IRM). La importància de la difusió per a incidir més extensament en la societat era l'objectiu d'aquest àmbit.

Una cinquantena de persones van participar en el congrés, entre elles representants de vint-i-sis centres d'es-

tudis. El debat continuat i intens que es va suscitar respon sens dubte a l'interès que des del món dels centres d'estudis s'està configurant amb la voluntat d'articular fórmules que permetin un acostament entre les universitats i els centres i una col·laboració més fructífera amb les administracions.

Properament es faran públiques les conclusions del congrés, fruit de les aportacions dels ponents, dels participants de les taules rodones i dels debats i de les persones que varen enviar per escrit les seves opinions i propostes.

Projecte "El món agrari a les terres de parla catalana": el banc d'imatges

Miting de la Unió de Pagesos a Tarragona, any 1977.
Fons: Projecte El Món Agrari - Arxiu Santesmasas - Rabada

Batent el blat a l'era del mas Puigseslloses (Folgueroles), anys 50.
Fons: Projecte El Món Agrari - Arxiu Privat de Puigseslloses

Amo de la Florida amb un brau jove (Es Castell, Menorca), anys 70.
Fons: Projecte El Món Agrari - Arxiu Seguí - Pons

Carrer de Ponts (la Noguera), anys 60.
Fons: Projecte El Món Agrari - Arxiu Calvet. Arxiu Gràfic de Ponts i Revista Portaveu del Segre Mitjà. Autor: Salvià i Pinós, Joan

El projecte "El món agrari a les terres de parla catalana. Banc d'imatges - exposició 2009-2010" comença a prendre forma. El projecte, organitzat per la CCEPC, l'Institut Ramon Muntaner i la Fundació del Món Rural, ja està en ple funcionament. Des de la darrera *Frontissa*, on se us informava del naixement de la iniciativa, fins aquest moment s'ha iniciat la creació del Banc d'Imatges per al projecte. En les tasques de recerca i documentació s'ha comptat amb la col·laboració dels tres becaris que van optar a les places ofertes per l'organització.

La creació del Banc d'Imatges sobre el món agrari pretén ser una eina de referència de treball i consulta per tots aquells investigadors/ores interessats en el desenvolupament del món agrari en totes les seves vessants: sindicalisme i cooperativisme, treball humà, intervenció en el medi, problemàtiques del camp, comercialització del producte, etc.

El suport digital que ens ofereix Memòria Digital de Catalunya -<http://mdc.cbuc.cat>- portarà a la creació d'un repositori cooperatiu viu i dinàmic on

apareixeran totes les imatges que es recolliran per al projecte i aquelles que s'incorporaran a mesura que hi hagi peticions de participar-hi. Les eines de cerca i la informació de cada imatge faciliten qualsevol recerca sobre els temes d'estudi que siguin menester, ja que funciona per paraules clau i s'indica com obtenir la imatge i més informació relacionada. Memòria Digital de Catalunya té per objectiu principal augmentar la visibilitat del patrimoni català i allotja en aquests moments més de trenta col·leccions, de temes tan diversos com mapes antics (Centre Excursionista de Catalunya) o el Paper moneda de la col·lecció del Pavelló de la República. Us recomanem visitar-la ja que és una eina bàsica que facilita l'accés a arxius que d'una altra manera, seria difícil poder-los consultar.

El Banc d'Imatges "El món agrari a les terres de parla catalana" vol representar el major nombre de poblacions i de "móns agraris" possibles, oferint un ventall de formes de vida i de relació amb la terra que mostri la riquesa que tenia i encara té el món agrari de les nostres

contrades, sense deixar de banda, però, els problemes de la seva subsistència. Molts de vosaltres ja hi esteu participant, bé facilitant-nos imatges de les vostres poblacions relacionades amb el tema, bé indicant-nos on en podem localitzar. És en aquests moments quan la xarxa que formem els centres i instituts d'estudis es fa més visible ja que mostrem que som bons coneixedors del nostre territori d'influència i que desitgem donar-lo a conèixer. També cal destacar la participació de moltes persones a títol individual, que veuen en la iniciativa un bon motiu per digitalitzar i posar a l'abast de tothom imatges del seu fons familiar que fins ara només ells coneixien. A l'igual que amb l'exposició "Lluís Companys i la seva època" la mostra resultant de la recerca d'imatges serà posada a disposició dels centres i entitats participants en el projecte.

En aquesta *Frontissa* us oferim un tastet de les imatges fins ara recollides, de procedències ben diverses, però amb un tema comú: "El món agrari a les terres de parla catalana".

El portal de publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans

L'Institut d'Estudis Catalans va presentar durant el mes d'octubre de 2007 el portal de Publicacions, una combinació d'esforços del Servei de Documentació i Arxiu i del Servei Editorial (Unitat de Distribució i la Unitat de Producció) i s'ha anat millorant i actualitzant els continguts fins a dia d'avui.

Aquest portal de publicacions que us ofereix l'Institut d'Estudis Catalans, constitueix un entorn comú d'accés a totes les obres que ha editat des del 18 de juny de 1907, data en què fou creat mitjançant un dictamen acord de la Diputació de Barcelona, des de la primera obra publicada aquell any fins a les darreres novetats editorials.

Les publicacions de l'Institut són el resultat de la recerca i de les activitats dutes a terme per aquesta corporació, i tenen per objectiu difondre tota classe d'assoliments científics i culturals aconseguits per especialistes de totes les disciplines d'arreu dels Països Catalans i del món.

Aquest portal conté una potent base de dades que inclou la fitxa catalogràfica, les opcions de compra i la reproducció de la coberta de cadascuna de les obres. El buidatge de totes les revistes científiques, les jornades, els congressos, les miscel·lànies i altres reculls que conformen aquest catàleg ofereixen la possibilitat de conèixer més de vint-i-set mil articles, molts dels quals han estat elaborats per destacats especialistes de la ciència i la cultura catalanes. Aquests articles es poden cercar per autor/a, matèria, data d'edició i qualsevol de les altres dades bibliogràfiques que conté la fitxa corresponent.

Hi ha sis opcions d'accés a les dades d'aquest portal, diferenciades segons les

Per a navegar pel portal necessiteu Mozilla o Microsoft Internet Explorer (recomanem la versió 5.0 o superior). Amb altres navegadors la resolució podria ser que visualitzésu incorrectament alguna de les pàgines del portal.

<http://publicacions.iec.cat>

pestanyes de color que les diferencien:

- El catàleg, que conté totes les publicacions de l'IEC, ofereix una acurada descripció catalogràfica.
- Les col·leccions bibliogràfiques són presentades en una taula amb els títols de les col·leccions publicades per l'IEC, agrupades per la secció responsable de l'edició o a què és adscrita la societat filial que n'és responsable.
- Les revistes científiques en línia són presentades en una taula que conté els títols de les revistes publicades actualment per l'IEC, agrupades per la secció responsable de l'edició o a què és adscrita la societat filial que n'és responsable.
- Les edicions en línia són presentades en una taula, agrupades mitjançant col·leccions temàtiques.
- La botiga ofereix un entorn d'accés a les totes les obres publicades per

l'Institut d'Estudis Catalans des de l'any 1907 que es troben disponibles per a la venda des de la llibreria virtual, amb l'opció de compra mitjançant una passarel·la de cobrament d'entorn segur de Caixa Catalunya.

- Les novetats editorials són les obres aparegudes durant el darrer mes, començant per la més recent, amb l'opció de visualitzar el conjunt d'obres editades durant els darrers dos anys i la possibilitat d'accedir a la consulta de la fitxa completa i d'adquirir-la.

Aquest portal conté 1.880 monografies i 1.691 números de publicacions periòdiques. També es poden consultar en línia 4.908 articles en format PDF. Actualment s'estan digitalitzant tots els articles de les publicacions periòdiques anteriors a l'any 1999 per tal d'incorporar-los a la base de dades.

Tardor de grans projectes

El darrer semestre de l'any acostuma a ser molt intens per a l'Institut Ramon Muntaner. Enguany no ha estat d'una altra manera, ja que a les nombroses activitats organitzades o coorganitzades per l'Institut s'hi sumen aquelles en què participem per invitació dels centres i diferents projectes molt importants: el Món Agrari a les Terres de Parla Catalana, la venda de publicacions dels centres d'estudis, la coordinació dels grups de recerca local de Barcelona en relació al projecte del Centenari de la Setmana Tràgica o l'impuls a la digitalització de les publicacions periòdiques dels centres per a ser incorporades a RACO.

En el terreny de les activitats destacarem la VI Edició de l'Espai Despuig que amb el títol de "Estudis locals i Educació" va tenir lloc el dia 7 de novembre a Sitges amb la col·laboració del Grup d'Estudis Sitgetans. Hi van participar en aquesta edició el Sr. Joan Santacana, professor titular de Didàctica de les Ciències Socials de la UB i investigador principal del grup de recerca DIDPATRI, el Sr. Antoni Gavalrà, professor de l'àrea de Didàctica de les Ciències Socials de la URV, la Sra. Vinyet Panyella, escriptora i presidenta del Grup d'Estudis Sitgetans i la responsable de moderar la taula va ser la Sra. Victòria Almuní, presidenta del Centre d'Estudis Seniençs. En la taula rodona van sortir temes molt interessants com per exemple la importància de portar la recerca local a l'aula, ja que serveix per donar valor al patrimoni i a l'entorn immediat dels estudiants; la necessitat que els professors incentivin el coneixement local; la importància de buscar vies de col·laboració entre l'escola, l'institut i els centres d'estudis locals o comarcals a través de diferents projectes i la necessitat que els centres d'estudis ofereixin als centres educatius eines adaptades als diferents nivells de l'ensenyament. Les aportacions d'aquesta taula rodona es presentaran en l'edició del 2010. En l'edició d'enguany es va presentar el llibre de la V edició que tenia per títol "Set realitats administratives. Visió global de la cultura catalana des de la diversitat territo-

VI Edició de l'Espai Despuig, Sitges

VI Edició de l'Espai Despuig, Sitges

rial". Un exemplar d'aquesta publicació serà enviat a tots els centres d'estudis i en breu també podrà ser consultada a RACO o al portal de l'IRM.

En relació als projectes podem dir que des de l'IRM s'està procedint a la recollida de material fotogràfic relacionat amb el món agrari de les Terres de l'Ebre, l'Alguer, el País Valencià i la Franja Sud. S'ha recollit una part de la informació,

però continuarem contactant amb vosaltres bé perquè ens assessoreu sobre possibles fons, bé per fer-vos arribar les eines i que participeu en el projecte directament o bé perquè ens posem d'acord i vinguem a fer la recollida de les imatges i la seva documentació directament.

Un altre projecte important en el que continuem treballant és en la digitalit-

Exposició de la Setmana Tràgica a la Biblioteca Jaume Fuster, Barcelona

Exposició de la Setmana Tràgica a la Biblioteca Jaume Fuster, Barcelona

Es tracta d'un projecte resultat del treball i la implicació de diferents grups de recerca local dels diferents barris de Barcelona que ha comptat amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona, de Biblioteques de Barcelona i de Catalunya Ràdio. Des de l'IRM hem coordinat les diferents activitats i hem donat suport als centres en l'elaboració de l'exposició "La Setmana Tràgica als barris de Barcelona: motius i fets" que itinerarà al llarg d'aquests mesos pels diferents districtes de Barcelona. Per a més informació sobre el projecte podeu consultar l'apartat dedicat al Centenari del portal de l'IRM. Us convidem a participar en alguns dels actes que els Grups de Recerca Local de Barcelona han organitzat.

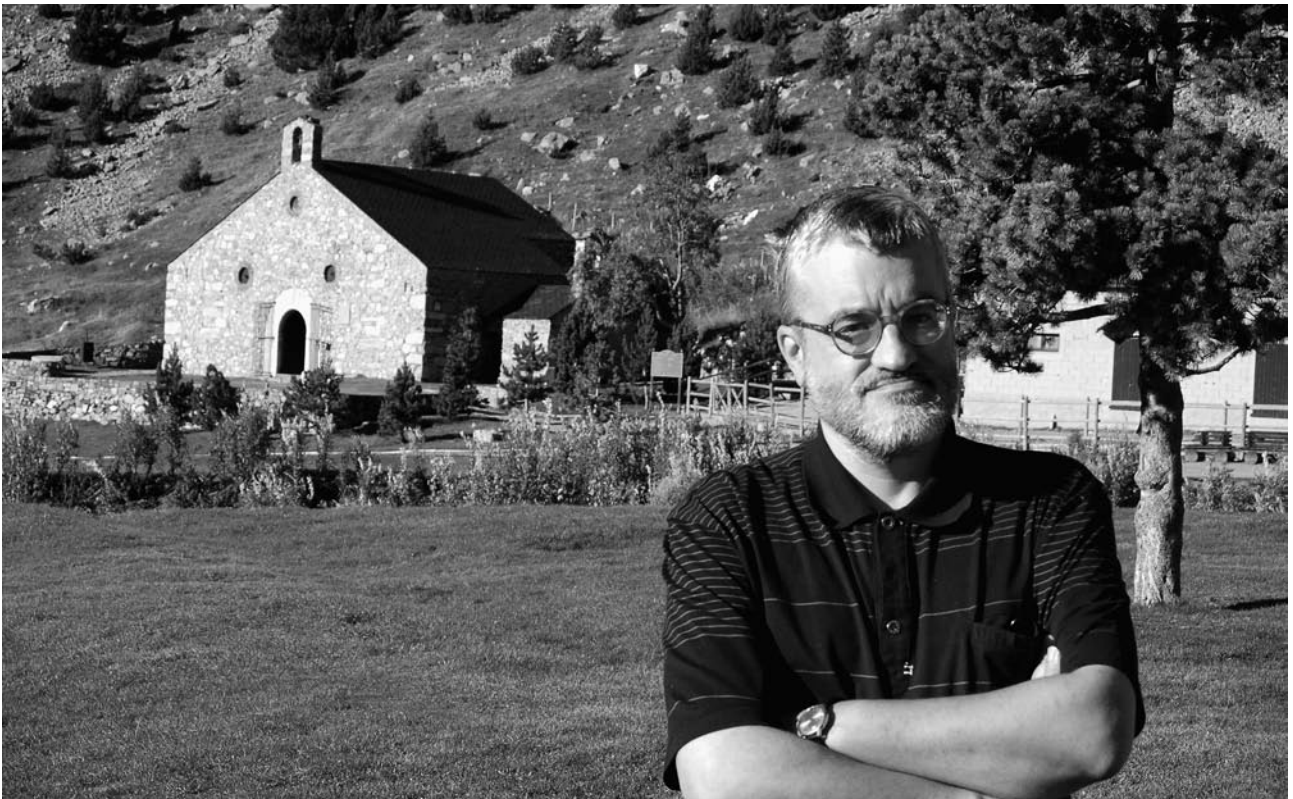
Finalment, el projecte al qual hem hagut de dedicar més esforços és al de la venda de publicacions a internet. Al llarg d'aquests darrers tres anys CCEPC i IRM hem fet contactes, reunions i consultes per tal de buscar de posar les publicacions dels centres d'estudis a la venda a través d'internet. Finalment, vam poder articular aquest projecte a través de la distribuïdora ARCLOGI i a través de dos portals a internet: el de la llibreria ONA i el del Grup Bestiari. Ha estat complicada l'organització i l'adaptació interna per al projecte, també ha estat difícil establir el sistema de recollida de publicacions per tal d'enviar-les a l'empresa logística de la manera com se'ns demana. Tots hem hagut de fer esforços per preparar el material en els terminis indicats i per assumir els costos, per aquest motiu volem agrair des d'aquí la col·laboració de tots els centres. El projecte encara té algunes mancances que mirarem de solucionar per tal que alguns centres que ara no han pogut entrar puguin fer-ho en una segona fase. Des de l'IRM creiem que s'ha fet un pas endavant important en relació a la visibilitat i comercialització de les publicacions dels centres i esperem que els llibres puguin ser adquirits a través dels dos portals de venda a finals de gener o principis de febrer del 2010.

zació de publicacions periòdiques per a la seva incorporació a RACO. Són molts els centres que s'han afegit al projecte i per aquest motiu hem tramitat diferents sol·licituds de subvenció, Ministerio de Cultura i RACO, per a poder disposar de més recursos i agilitzar el tema. Continuarem treballant en aquest sentit per tal d'augmentar el número de digitalitzacions i poder incrementar

el número de revistes incorporades. En breu, apareixerà la revista-memòria 2008-2009 de l'IRM on publicarem un nou balanç de les visites i descàrregues de les publicacions que ja s'han incorporat.

Entre juliol de 2009 i 2010 es desenvoluparà el gruix dels actes del Centenari de la Setmana Tràgica organitzats pels Grups de Recerca Local de Barcelona.

Entrevista a Miquel Sitjar i Serra

Miquel Sitjar

Nascut a Ribes de Freser el 15 de maig de 1962. Va fer estudis de Filologia a la Universitat Autònoma de Barcelona i està preparant la seva tesi doctoral sobre l'obra llatina i catalana de Francesc Marés, autor d'una història de Núria del S. XVII. Ha col·laborat en diferents publicacions locals i comarcals entre les quals destaquen els *Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès*. És autor de diversos llibres com per exemple *Memoria Hominum Rivispullensium* de l'any 2006 i *Dòrria. 1100 anys de vida* de l'any 2003. Ha treballat com a professor en diferents escoles i instituts de secundària. Va ser president del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès.

L'any 2003 és elegit regidor de Ribes de Freser i vicepresident del Consell Comarcal del Ripollès. El 2005 és elegit president del Consell Comarcal i des de març de 2007 és director dels Serveis Territorials de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya de Girona.

— *Durant molts anys vas ser president del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès. En quin moment et vincules al*

centre d'estudis i quines són les motivacions que et porten a participar-hi d'una manera activa?

— Em vinculo al Centre d'Estudis en el moment d'acabar els meus estudis universitaris, a proposta d'una colla de bons amics, amb els quals havia compartit els anys de formació. Parlem, doncs, de fa un quart de segle, i el Centre d'Estudis del Ripollès tenia un molt bon prestigi, i comptava entre els seus membres, unes figures que, a mi m'impresionaven pels seus valors cívics i científics, demostrats a l'Arxiu del Museu de Ripoll, i també en tot el relacionat amb el monestir de Ripoll i les seves efemèrides.

— *Què opines de la transformació interna dels centres amb la incorporació de major nombre d'universitaris i d'investigadors d'especialitats molt diverses?*

— Només en puc tenir una molt bona opinió atès que sóc un d'aquests investigadors. En el passiu, però, potser detecto que hem perdut frescor, que no tenim tant de contacte amb la gent com la que teníem en altres èpoques, en les quals la recerca i la investigació no

eren percebudes com un monopoli de la universitat i els universitaris.

— *Creus que l'àmbit educatiu incorpora les aportacions procedents dels estudis locals? Caldria potenciar la vinculació entre els centres d'estudis locals o comarcals i els centres educatius?*

— El món educatiu està en revisió i li cal una molt potent reforma. Les darreres reformes educatives, les de secundària en concret, han creat un model d'escola voluntàriament aliè i allunyat de la cultura i del saber. Recents decisions del Consell Escolar de Catalunya ho demostren. Si el món educatiu ens ho demana, hi tornarem a ser per reforçar-lo en aquest sentit i per a formar nous estudiosos locals, o també persones que es puguin incorporar a altres sectors productius com el turisme amb una bona formació en història local.

— *Com valoren l'evolució del món dels centres d'estudis en els darrers vint anys?*

— El més important per a mi és que els centres s'han obert geogràficament i que, avui, ens coneixem i col·laborem

Col·loqui d'Estudis Transpirinencs 2009

Miquel Sitjar

en xarxa com mai havia passat. L'IRM hi ha tingut un paper molt important, però, també, a l'àmbit gironí, el Patronat Francesc Eiximenis de la Diputació de Girona.

— *Quines creus que són les aportacions principals dels centres i instituts d'estudis a la cultura catalana del segle XXI?*

— Jo destacaria potser l'important aportació als estudis històrics de gran o petita afectació territorial, i també l'atenció a l'arqueologia, que veiem en

llocs i dinàmiques tan diferents com poden ser Lleida i Calonge.

— *Des del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació existeix una preocupació per atendre i tenir en compte les aportacions culturals procedents del territori?*

— El Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació pensa que no hi ha cultura nacional sense el territori. La cultura nacional —i en la recerca això encara és més clar— és la suma de totes les cultures locals i territorials, la de Barcelona, la de Girona, etc.

COL·LOQUIS D'ESTUDIS TRANSPIRINENCS

Els Col·loquis d'Estudis Transpirinencs neixen l'any 1998 a Núria per iniciativa de la UCET (Unió de Centres d'Estudis Transpirinencs) creada l'any 1997 després de diferents reunions i trobades entre entitats de recerca local i comarcal de la Catalunya del Nord, de la demarcació de Girona i d'Andorra. L'objectiu d'aquests col·loquis era i és esdevenir un espai de trobada i debat dels estudiosos dels diferents espais pirinencs. Miquel Sitjar va ser un dels impulsors i responsable de la celebració dels Col·loquis com a president i membre del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, entitat que ha estat l'ànima d'aquesta activitat des de la seva creació. Es tracta d'una activitat biennal els resultats de la qual es publiquen en la revista *IBIX*. Els Col·loquis han comptat

també des dels inicis amb el suport del Patronat Eiximenis de la Diputació de Girona, experiència de coordinació que va servir de referència per a la creació de la UCET.

A partir del IV Col·loqui es va produir un canvi en l'orientació, ja que es va obrir a la participació de tots els territoris pirinencs: Catalunya, Aragó, País Basc, Navarra, Andorra i Catalunya del Nord. Es va buscar la transversalitat dels temes i de les intervencions. Altres canvis que es van produir van ser: l'entrada de noves institucions en l'organització com la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, l'Institut Ramon Muntaner i el Centre d'Estudis Ribagorçans i el fet que s'alterna la celebració a Núria amb la celebració en d'altres poblacions o espais pirinencs, com Areny de Noguera (la Ribagorça) l'any 2007.

La darrera edició celebrada l'octubre de 2009 a Núria amb el títol "Els Pirineus: frontera i connexió?" se sumava a les commemoracions del tres-cents cinquanta aniversari del Tractat dels Pirineus convertint-se en un espai de debat entorn a la significació dels Pirineus com a lloc d'intercanvis culturals, socials, econòmics, etc, habituals i dinàmics, però també com a territori d'exilis, de refugi i de conflictes al llarg de la història. Hi van participar una seixantena d'investigadors i investigadores i es van presentar una trentena de treballs entre ponències i comunicacions.

Els Col·loquis han aconseguit els seus objectius originals, tot i la dificultat que suposa el treball conjunt d'entitats i estudiosos de diferents territoris, i s'han convertit en una reunió científica de referència en relació a temes, problemàtiques i propostes vinculades als Pirineus. A més a més, s'han convertit en una plataforma a partir de la qual s'han engegat noves iniciatives i projectes.

Miquel Sitjar feia recentment una valoració dels col·loquis en la secció de patrimoni del número 133 del suplement gratuït de *L'Avenç*, "Plecs d'Història Local": "Han passat ja uns anys des d'aquella primera trobada a Núria. Els resultats són difícils de valorar. Tenim la satisfacció de la continuïtat dels Col·loquis, dels treballs publicats a *l'ibix*, que demostren la vitalitat de la recerca transpirinencs, i de l'inici d'un treball en xarxa i col·laboració entre investigadors de tots els Pirineus que fa deu anys no es coneixien i que ara poden col·laborar".

El proper Col·loqui d'Estudis Transpirinencs tindrà lloc l'any 2011 a la Vall d'Aran.

Un llibre per a una portada romànica

Mostra del treball, una fotografia inusual, realitzada durant 2007-2008 per Salvador Alimbau pel llibre.

A finals del mes de setembre es va presentar el llibre *Pantocràtor de Ripoll. La portada romànica del monestir de Santa Maria* de Salvador Alimbau Marquès, Antoni Llagostera Fernández, Elias Rogent i Amat i Jordi Rogent i Albiol. El llibre té com a principal objectiu, clarament assolit, el de renovar la documentació fotogràfica i gràfica existent sobre el monument romànic ripollès, actualitzant la que va oferir el llibre d'Eduard Junyent i Salvador Alimbau *El monestir romànic de Santa Maria de Ripoll*, publicat el 1975, ara fa més de trenta anys. Però darrera d'aquest objectiu hi havia, molt clarament, la voluntat de retornar a un primer pla d'actualitat un monument romànic únic al món, on encara hi ha molt estudis a fer, així com manifestar la preocupació per les restes monumentals de Santa Maria de Ripoll, pel seu estat de conservació, pel seu sistema de gestió, etc.

El llibre respon a un "*Projecte de Documentació gràfica del monestir de Santa Maria de Ripoll*", auspiciat pel Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, que es plantejava la necessitat d'un exhaustiu, complet i detallat recull de documentació gràfica del conjunt monumental ripollès, del seu estat passat i present. El llibre sobre la portada romànica és un primer pas que es vol completar en pocs anys, amb un

segon volum dedicat al claustre romànic i gòtic del monestir de Ripoll.

El llibre, de gran format (408 pàgines) i amb gran quantitat de contingut (un DVD amb les 408 del llibre més 668 pàgines més, inclòs en la contraportada), va adreçat tant a professionals i estudiosos com al gran públic amant de l'art, i conté una àmplia documentació, amb voluntat d'esdevenir un llibre de referència.

La publicació ha estat editada i finançada per: l'Ajuntament de Ripoll, el Patronat del Monestir de Santa Maria de Ripoll i el Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès; i ha estat imprès per Maideu, s.l., de Ripoll.

Una de les virtuts del llibre *Pantocràtor de Ripoll. La portada romànica del monestir de Santa Maria* és que el mateix fotògraf autor de la major part de l'obra de 1975, el publicista Salvador Alimbau i Marquès, ha realitzat tot el treball fotogràfic del nou llibre, en color i en format digital, que es pot observar, a més a més, mitjançant un DVD, amb les avantatges que té el sistema PDF. Aquesta part ocupa 375 pàgines de documentació, té fotos de conjunt i de detall, algunes de les quals mai s'havien realitzat fins ara. Salvador Alimbau havia portat des del anys cinquanta la direcció de la publicitat que generava l'empresa electromecànica Talleres Casals de Ripoll, per qui va realitzar diferents i molt acreditats materials publicitaris, com calendaris sobre els pastors, les armes de foc de Ripoll, etc.

Fruït d'aquesta implicació professional fou el llibre de 1975, que consta com a patrocinat per la Junta d'Obra del monestir de Ripoll, però que fou fruït del mecenatge de Joan Casals Taron i que es va editar amb ocasió del Mil·lenari de la creació del monestir el 1977. El llibre d'Eduard Junyent *El monestir romànic de Santa Maria de Ripoll*, fou una de les seves darreres obres ja que va morir el 20 de novembre de 1978. La documentació gràfica del monument ripollès feta en aquest llibre d'Eduard Junyent i Salvador Alimbau *El monestir romànic de Santa Maria de Ripoll* (1975)

consta d'unes noranta fotografies de la portada i una setantena de fotografies del claustre, fetes totes elles entre 1971 i 1975, i constitueix avui una referència de gran valor documental.

Contingut del llibre *Pantocràtor de Ripoll. La portada romànica del monestir de Santa Maria*

El llibre *Pantocràtor de Ripoll. La portada romànica del monestir de Santa Maria*, més enllà de la seva voluntat de documentació gràfica fa diferents aportacions. Per primera vegada, encara que semblava impossible, es publiquen les mides exactes del monument i de les seves principals parts. Al mateix temps fa una comparativa de les diferents explicacions que han donat diferents autors dels temes de les diferents escenes de la portada.

Dins l'apartat de la història fotogràfica del monestir durant el segle xx, hi ha una trentena de fotografies que permeten comparar fotografies de començaments dels anys setanta fetes per Alimbau amb l'estat actual de les mateixes escenes. Paradoxalment, la millora de la tècnica fotogràfica fa que moltes de les imatges tinguin avui un millor aspecte i semblava que hi ha un millor estat de conservació.

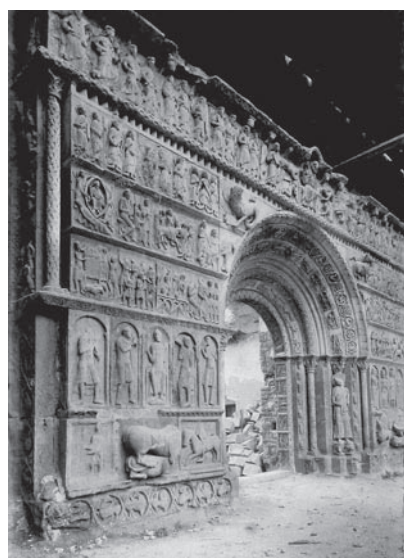
Estem davant una proposta original, segurament única, fins ara no realitzada en cap monument i menys en un de romànic. Estem parlant d'un llibre amb un DVD inclòs, que reproduceix el llibre i molt material addicional, que té més de 400 pàgines, de les quals quasi 300 estan dedicades a mostrar fotografies, algunes molt detallades, de la portada de Ripoll i de tots i cadascun dels seus elements.

Un article inèdit d'Elias Rogent

Una de les aportacions que fa el llibre *Pantocràtor de Ripoll. La portada romànica del monestir de Santa Maria* és presentar, per primera vegada, un inèdit totalment desconegut fins ara d'Elias Rogent i Amat (1821-1897), l'arquitecte que va dirigir les obres de reconstrucció del monestir de Ripoll per iniciativa episcopal (entre 1886-1893) i

Dibuix de Josep Berga Boix, de 1867, una de les primícies que presenta la part documental del llibre.

Fotografia de Marc Sala, de l'any 1879, realitzada per encàrrec de l'Associació d'Excursions Catalana per a recaptar fons per a la reconstrucció de Ripoll.

autor de dos projectes de reconstrucció (1869 i 1886). Aquest article sobre la portada formava part d'un treball més ambiciós, que Elias Rogent va fer, quasi al final de la seva vida, amb el desig de cloure la seva participació en el projecte ripollès. Malgrat l'interès que té aquesta aportació, el treball ha restat inèdit.

El llibre conté una part dedicada a mostrar alguns dels aspectes que han divulgat els estudis sobre la portada romànica de Ripoll (per exemple, l'estreta relació posada de manifest per Josep Pijoan a començaments del segle xx entre les escultures de la portada romànica del segle XII amb el dibuixos de les bíblies ripolleses del segle XI), però també els paral·lelismes entre l'obra escultòrica ripollesa i d'indrets propers amb la portada romànica de Ripoll. Un dels estudis està dedicat a aclarir el gènere de les aus que fins ara havien estat catalogades com a cigonyes, situades a la part superior de la portada, sobre les arquivoltes.

També s'ha realitzat una primera aproximació a l'estudi de les inscripcions llatines que tenen algunes de les escenes de la portada, facilitant als estudiosos i amants de l'art romànic còpia dels calcs que es feren a començaments del segle XX d'aquestes inscripcions llatines i les diferents interpretacions que s'han fet d'elles.

Una exhaustiva documentació gràfica sobre la portada romànica

Una secció important del llibre *Pantocràtor de Ripoll. La portada romànica del monestir de Santa Maria* és una àmplia recopilació de molta de la documentació gràfica existent (dibuixos, gravats i fotografies) sobre la portada romànica ripollesa, des de els primers gravats (de l'any 1826), passant per les primeres fotografies (de l'any 1867).

Entre els gravats que es presenten cal destacar obres molt poc divulgades de Claudio Lorenzale (de 1841), de Pau Milà i Fontanals (de 1846) i de Josep Berga Boix (de 1867).

En el capítol de fotografies s'han presentat en el llibre totes les existents sobre la portada romànica del segle XIX, entre les que cal destacar les de 1867 de Joan Boadas i Bager, Xavier Ducloux (a partir de 1875), la família Mirapeix, Marc Sala (1879-1880) i A.S. Xatart (1893).

A partir de 1900, en el llibre s'ha fet una selecció de les realitzades durant el segle XX (fins la data de 1975). Entre les presentades cal destacar les d'Antoni Amatller i de l'Arxiu Mas, avui aplegades en la Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic, que constitueixen una de les millors bases documentals fotogràfiques del monestir de Ripoll i de la portada romànica (amb sèries molt importants fetes el 1931 i 1965).

En el DVD hi ha un article on s'explica totes les vicissituds que ha patit la portada romànica de Ripoll al llarg de la seva història, que no s'acaben ni comencen en la greu afectació que va provocar una important intervenció de conservació durant els anys seixanta i començaments del setanta, dirigits per José Maria Cabrera Garrido.

El mal de la pedra de la portada romànica sembla que s'ha aconseguit paraitzar, encara que existeix la necessitat i voluntat de continuar actuant preventivament.

En aquest article es posa de manifest que el mític i suposat incendi que va afectar la portada no és més que una mitificació del mal que varen partir altres parts del monument ripollès durant l'agost de 1839.

Ripoll, octubre de 2009.

L'Arxiu Històric de Maó (Menorca)

Història

Els papers que conserva l'Arxiu Històric de Maó ja eren emprats pels historiadors molt abans de la seva creació, quan encara eren vives les institucions que els originaren.

La supressió d'aquests organismes, a inicis del segle XIX, ocasionà que els documents fossin traslladats en diverses ocasions i quedessin sense custòdia, en situació desigual. Aquesta situació no impedí que continuessin assistint els historiadors de l'últim quart d'aquell segle i començaments del passat, tot i que hi ha més d'un testimoni que manifesta les dificultats que plantejava l'accés als documents que contenien.

L'Arxiu Històric de Maó, pròpiament dit, es constituí arran de la creació del "Palacio de Archivos Bibliotecas y Museos", un projecte compartit per l'Ajuntament de la Ciutat de Maó i el Ministeri d'Educació Nacional que es materialitzà, a partir de 1942, amb la cessió del Palau Can Mercadal, que havia comprat el consistori, a l'Estat Espanyol i les obres corresponents d'adaptació de l'edifici per aquella funció. Aquesta proposta resolva també el problema d'ubicació de la Biblioteca Pública, que s'havia creat l'any 1861, i que llavors no comptava amb un local adequat.

L'any 1945 l'Ajuntament autoritzà l'ingrés a les dependències del Palau dels documents de l'arxiu municipal anteriors a l'any 1900, juntament amb els de l'antiga Universitat de Maó i els dels arxius de les administracions reials suprimides del Patrimoni i la Governació, que es conservaven tots plegats.

El 1952 també ingressaren els llibres de protocols notarial històrics i, més tard, els de les Comptadureries d'Hipoteques i altres conjunts de documents de procedència diversa.

El 1957 el Palau canvià el seu nom pel de Casa de Cultura, que incloïa les seccions esmentades d'arxiu, biblioteca pública i museu, tot seguint la tendència i normativa comú a totes elles que promovien en aquells temps els responsables ministerials.

Un decret de l'any 1977 inclogué aquest arxiu dins la xarxa d'arxius històrics provincials, centres que, a més dels protocols notarial històrics del districte que els corresponia, havien de recollir, conservar i difondre els documents generats per les oficines delegades de l'administració central. Aquest decret,

però, arribà un parell d'anys després del tancament de la Casa de Cultura, degut a les males condicions de l'edifici.

Mitjançant RD3040/1983 i conveni publicat al BOE de dia 18 gener de 1985 l'Estat transfereix la gestió de l'Arxiu i la Biblioteca al Govern de les Illes Balears.

No fou fins el 1987 que aquesta casa, rehabilitada i reformada, va tornar obrir. Ara, però, sense incloure-hi el museu, que s'havia instal·lat al convent de Sant Francesc.

Llavors constituïen l'arxiu les seccions esmentades, que sumaven poc més de 3000 unitats. N'hi havia només 866 d'inventariades, amb descripcions que no incloïen les signatures topogràfiques que indiquen el lloc en què s'ubiquen aquestes unitats.

A la signaturació total del fons s'hi afegiren les descripcions de les 500 unitats que restaven i la indexació dels 5.000 expedients dels jutjats reials.

A aquest fons original s'hi ha anat incorporant diferent tipus de documentació. S'han restablert les entregues periòdiques i rebut més de 500 llibres de protocols, 280 unitats de l'Administració Institucional de Servicios Socioprofesionales (1983 i 1984), 237 de l'arxiu del Llatzeret (1988), 1703 de la Subdelegació del Govern en successives entregues i 97 unitats més provinents d'arxius de procedència diversa.

S'han fet inventaris de sèries naturals o factícies, com ara la d'impresos menorquins del segle XVIII, patents de sanitat, plànols del Reial Patrimoni o expedients de societats.

S'ha creat una secció de microfilms, formada majoritàriament per còpies de documents propis, però també amb documentació complementària provinent d'altres centres, que conté uns 60 rotllos.

La major part dels instruments de descripció es troben en una base de dades MSAcess que compta amb 12.855 registres i està prevista la implementació d'un

sistema de gestió informàtica integral per al procés i ús del fons arxivístic.

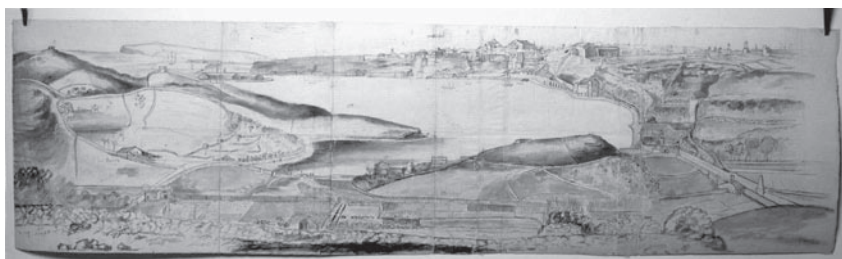
L'Arxiu Històric de Maó ha impulsat a Menorca el Censo Guia de Archivos, programa promogut per la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, juntament amb el Ministeri de Cultura, que s'ha concretat en la descripció de 1079 grups documentals pertanyents a 44 arxius menorquins. (Vegeu: <http://censoarchivos.mcu.es/CensoGuia/directorioarchivos.htm>)

El nivell de consulta de documents de l'arxiu històric ve essent de prop 700 unitats a l'any. Rep uns 40 investigadors/ores, que fan unes 300 visites a l'any i es contesten una mitjana de 30 consultes per carta, generalment, per correu electrònic.

Una guia d'aquest arxiu publicada fa pocs anys a la Revista d'Estudis Balearics (Núm. 78-79), venia acompanyada d'una bibliografia de publicacions de caire històric basades en documents d'aquest arxiu que, sense voler ser exhaustiva, mencionava uns 140 títols. Tot i així, molts usuaris de l'arxiu no són historiadors, el consulten sense intenció de publicar, moguts per la curiositat i el

La publicació de bàndols i decrets va ser una de les primeres aplicacions de la impremta a Menorca, al segle XVIII.

Vista del Port i de la ciutat de Maó

El derrocament de les cases d'es Pont d'es Castell, els anys 50, creà la plaça de la Conquesta i destacà la façana del Palau Ca'n Mercadal, seu de l'arxiu històric.

L'Arxiu Històric de Maó

desig d'investigar antecedents familiars, aficions particulars o motivats per qual-sevol altre motiu.

Centre de la memòria

L'Arxiu Històric de Maó està integrat funcionalment i orgànica amb la biblioteca pública. Les xifres de resultats d'aquesta biblioteca són fàcilment comparables amb les d'altres si acudim a les taules estadístiques que es publiquen anualment.

A diferència del món bibliotecari, no podem situar les xifres que hem citat per a l'arxiu en un context que els hi doni una expressivitat relativa, en no conèixer dades o estadístiques de resultats referides a l'àmbit arxivístic que en permetin la comparació.

Si pressuposem que els indicadors expressats donen un nivell d'activitat estàndard en relació a altres arxius semblants, l'experiència de mantenir units arxiu històric i biblioteca pública, en el cas de Maó, significa l'estalvi de un tot un centre (personal, infraestructures,...) per a contribuents i administració, sense disminuir, més aviat al contrari -agilitzant, promovent, simplificant i unificant- l'accés d'usuaris i investigadors a la informació continguda en tots dos tipus de document, imprès i manuscrit.

Fons

1.- Arxiu de la Reial Governació. 1558 - 1856

1.1.- Reial Governació. Administració. 1558 - 1834

1.2.- Expedients del Tribunal de la Reial Governació de Menorca. 1561 - 1856 (2.070 expedients)

2.- Batllia de Maó. Segles XVII - XIX (2.748 expedients i 91 llibres)

3.- Batllia d'Alaior. 1659 - 1855 (186 expedients)

4.- Comptadoria d'Hipoteques. 1819 - 1872 (116 llibres)

5.- Reial Patrimoni de Menorca. 1555 - 1871 (297 llibres i 169 capsos)

5.1.- Reial Patrimoni. Administració. 1555 - 1871 (297 llibres i 138 lligalls)

5.2.- Tribunal del Reial Patrimoni. 1735 - 1852 (2.647 expedients i 176 plànols)

6.- Delegació del Govern a Menorca. 1824 - 1993 (1.300 unitats d'instal·lació: llibres i lligalls)

7.- Llatzeret de Maó. 1817 - 1968 (237 unitats, llibres i lligalls)

8.- Altres Arxius. 1557 - 1966 (97 unitats d'instal·lació entre llibres i lligalls i 73 pergamins)

Procedeix de donatius i dipòsits efectuats per particulars i de la compra a antiquaris. Destaquen el dipòsit fet per la família Vives Campomar, els donatius de Juan Seguí, Benito Pons Fàbregues, Joan Flaquer i família Cardona Mercadal, la documentació dels germans Ramis i Ramis, l'arxiu de la "Societat Angloespanyola de motores y gasógenos", la de la fàbrica de moneders de plata de Joan Gomila Riudavets, les col·leccions comprades a James Maps i Tomàs Ripoll i interessants peces individuals. Podem considerar dins d'aquesta secció l'arxiu de partitures musicals i biblioteca del Teatre Principal i del Mestre Bellísimo, ingressades per compra l'any 1956. Estan microfilmats els llibres d'inventaris i balanços de la "Societat

Angloespanyola de motores y gasógenos" i digitalitzada la traducció de la obra de Haydn "La creació del món" que realitzà Febrer i Cardona.

9.- Universitat i Ajuntament de Maó. 1486 - 1900. (cap a 1.300 unitats entre llibres, lligalls i capsos)

10.- Protocols Notarials. 1392 - 1900 (1.689 llibres)

10.1.- Escrivanies de Cartes Reials. 1495 - 1865 (283 llibres)

10.2.- Protocols Notarials. 1560 - 1900 (1.436 llibres)

11.- A.I.S.S. (Administración Institucional de Servicios Socioprofesionales). 1939 - 1980 (280 capsos)

Dades d'interès:

Arxiu Històric de Maó
Pl. Conquesta, 8
07701 Maó
Menorca - Illes Balears
Tel.: 971 369 190
Fax: 971 353 717
arxiu@bibliomao.es
www.bibliomao.es

Horaris:

Dilluns a dissabte de 9'30 a 13'30h
Dilluns a divendres de 17 a 20'30h
De 15 de juny a 15 d'agost: de dilluns a divendres de 9'30 a 13'30h
Tancat: diumenges i festius.

Serveis i equipaments:

Sala d'investigadors
Xerocòpies
Biblioteca Auxiliar
Lector-reproductor de microfilms
Ordinadors per a usuaris
Sala d'actes i exposicions

El Museu de la Vida Rural

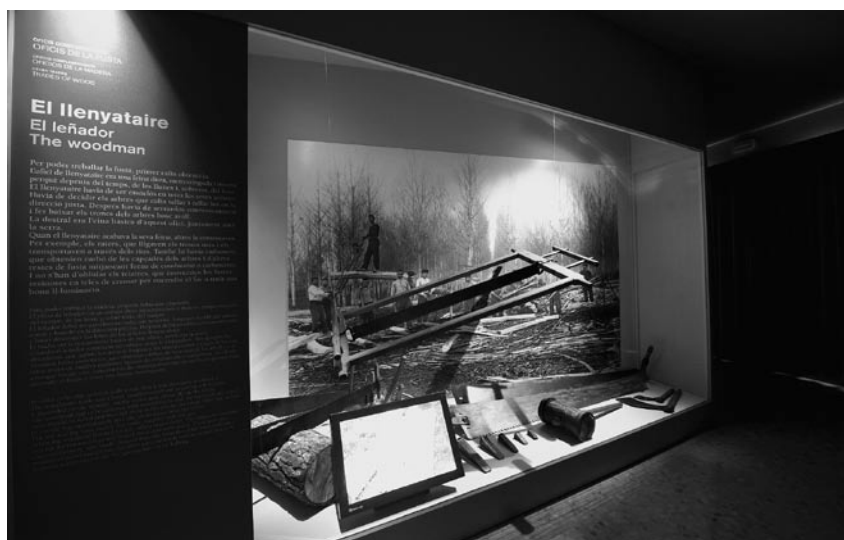
Vint anys després de la seva inauguració, el Museu de la Vida Rural de l'Espuga de Francolí ha renovat i ampliat el seu discurs i el seu contingut amb la intenció de convertir-se en un museu del segle XXI. La Fundació Lluís Carulla, gestora i promotora del museu, va encarregar fa tres anys aquesta modernització. L'obra, que ha suposat la construcció d'un nou edifici i l'adaptació de l'antiga seu als nous llenguatges museogràfics, va ser inaugurada el passat 10 d'octubre i va ser executada per l'arquitecte Dani Freixes. A més de la seva renovació i ampliació, el Museu de la Vida Rural ha donat un pas endavant i ja no s'atura al món tradicional de la ruralia sinó que allarga el seu discurs fins als nostres dies, passant per l'arribada de la industrialització al camp, els seus beneficis i els seus perjudicis.

Segons l'arquitecte i museòleg, Dani Freixes, una de les principals virtuts del museu, tal com era abans, era que contenia implícits una sèrie de valors i virtuts propis de la pagesia, com la cultura de l'esforç i del treball, la paciència, l'estalvi... en definitiva, el sentit comú. El problema però, és que no es feien prou evidents al seguir un model museístic més expositiu que explicatiu. Per tal d'esmenar-ho i fer palesos aquests valors s'ha reformat l'antiga seu amb la introducció d'escenografies i audiovisuals explicatius de les antigues maneres de treballar al camp; de com es transformaven antigament els conreus bàsics del litoral català, oliva, blat i raïm, en aliments primordials, oli, farina i vi; de com es conservaven els aliments quan no hi havia neveres; de com treballaven oficis complementaris al pagès (basters, fusters, llenyataires, ferrers...) i de com era, abans de l'electricitat, la vida al poble.

Dins l'ambiciós pla de renovació i modernització cal destacar la construcció del nou edifici que ha permès l'ampliació del discurs fins als nostres dies, ja que ha doblat l'espai expositiu del museu fins arribar als 3.000 metres quadrats. Així doncs, el museu compta ara amb dos edificis de concepció i dissenys molt diferents, però que es complementen a la perfecció.

Inauguració del Museu de la Vida Rural. Foto: Jordi Vidal

Museu de la Vida Rural. Foto: Jordi Vidal

L'Edifici Nou és un edifici singular dins el seu context, de factura i línies modernes, pensat per aprofitar el major nombre possible d'hores la llum natural. La seva estructura externa, en forma d'escala, respon a aquesta voluntat, doncs els sostres de cada graó són claboies que permeten l'entrada directa de llum. Simula un gran contenidor, un annex de l'Edifici Antic, que recull el fil de la història rural allà on el deixa aquest últim i alberga els continguts sobre la transformació que el camp ha viscut des de l'arribada de la industrialització fins als nostres dies. La façana, per contra, homenatja el vocabulari propi del món

rural tradicional català. Mots que es van perdent, referents a oficis i eines que ja no coneixem, que hem oblidat o que no sabem per a què serveixen.

Amb la construcció d'aquest edifici el museu guanya dues sales polivalentes. La primera és una gran sala d'exposicions temporals, ideada per contenir qualsevol tipus d'exposició i que dona al museu l'oportunitat d'obrir les seves portes a tot tipus d'artistes, independentment de les disciplines i els temes que treballin. Així ho demostra la primera exposició temporal que s'hi està fent, *Vestigis*, pintures d'Antonio Hervás que poc tenen a veure amb la vida rural.

L'altre espai polivalent que s'ha guanyat és una sala d'actes. Funciona normalment com a pròleg del museu, però permet la presentació de llibres, col·loquis, conferències, rodes de premsa...

En la seva voluntat per respectar i aprofitar el major nombre de recursos mediambientals possibles, aquest nou edifici climatitza les seves sales mitjançant l'energia geotèrmica. Es tracta d'una font d'energia inesgotable, renovable i no contaminant, que aprofita l'energia del subsòl per refredar o escalfar, segons convingui, les estances de l'edifici.

D'altra banda hi ha l'Edifici Antic, unit a la nova construcció mitjançant la Volta dels Carros. Antiga casa pairal de la família Carulla des del segle XVII, va ser restaurat i remodelat interiorment durant els anys 80 per albergar les peces del Museu de la Vida Rural, que es va inaugurar l'any 1988. De cara a la reinauguració del Museu ha sofert importants modificacions per tal d'encabir-hi la nova museografia. S'ha variat la disposició d'algunes vitrines i ha estat adaptat per a la instal·lació de les més modernes tecnologies, com audiovisuals, jocs de llums, teatres virtuals...

El nou itinerari del museu segueix dos fils conductors ben clars. Per una banda el cicle de la vida a pagès en el camp tradicional català i per l'altra el cicle històric de transformació d'aquest camp, des de l'arribada de la mecanització i industrialització a la ruralia fins als nostres dies. Podem veure com vivia i treballava tant un pagès de principis de segle XX i enrere, com la manera de fer-ho d'un pagès actual, així com les diferents fases per les que ha passat aquesta transformació. En aquest sentit, una de les sales més importants amb les que conta el nou museu és la dedicada a les Bones Pràctiques Agràries, un recull d'entrevistes a experts que valoren què s'ha fet bé i què s'ha fet malament en els darrers decennis al camp i el camí per redreçar la situació o donar-hi noves sortides. Es tracta d'una sala viva, que demanarà de l'esforç del personal del museu per anar adaptant les entrevistes depenent de com evolucioni la situació al món rural català.

Per acabar, i a tall d'exemple de la plena adaptació del Museu de la Vida Rural al segle XXI, cal remarcar l'ús que fa

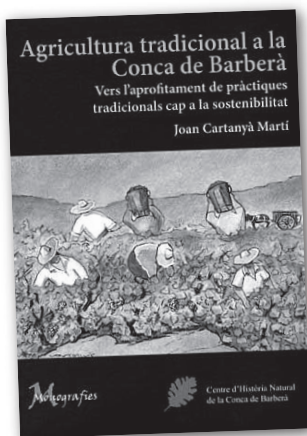

Museu de la Vida Rural. Fotos: Jordi Vidal

el personal del museu, per a la seva difusió, de les noves eines de comunicació social de la xarxa. Es treballa, en termes de comunicació 2.0, en diferents xarxes socials. A part de la pròpia web, el museu té pàgina a Facebook, a Twitter, penja les

seves fotografies a Flickr, els seus vídeos a YouTube i compta amb un bloc propi que actualitza regularment.

MUSEU DE LA VIDA RURAL
www.museuvidarural.cat

CARTANYÀ MARTÍ, Joan (2009). *Agricultura tradicional a la Conca de Barberà: Vers l'aprofitament de pràctiques tradicionals cap a la sostenibilitat*. Montblanc: Centre d'Història Natural de la Conca de Barberà. 159 p.

Aquest llibre és fruit d'un treball de recerca de l'autor amb l'objectiu de recollir unes maneres de fer al camp, avui ja en la seva majoria en desús i sovint oblidades, que les dones i els homes del nostre passat, més o menys llunyà, por-

taven a terme per tal d'obtenir els fruits de la pràctica agrícola a la Conca de Barberà, una comarca tradicionalment pagesa de la Catalunya meridional.

El gruix del contingut es va obtenir a partir d'entrevistes a setze pagesos i pageses d'edat avançada, de diversos pobles de la comarca, que es va completar amb la consulta a diverses fonts bibliogràfiques sobre l'agricultura del passat.

Abans de parlar de cada un dels conreus o grups de conreus que han sovintejat a la Conca de Barberà i d'un breu capítol on es repassa molt sintèticament la història de la agricultura, s'han inclòs uns capítols de temes generals que solen ser útils a tots o gairebé tots els conreus: el clima i els sòls, la fertilització, les plagues i malalties, els animals emprats pel conreu i el carro i l'arquitectura rural.

En els capítols que segueixen es parla detalladament de cada conreu, començant pels més habituals a la comarca, com són la vinya, els cereals i l'olivera, seguint pels ametllers i altres fruiters, i acabant pels cultius hortico-

les i de plantes aromàtiques, tintòries i medicinals.

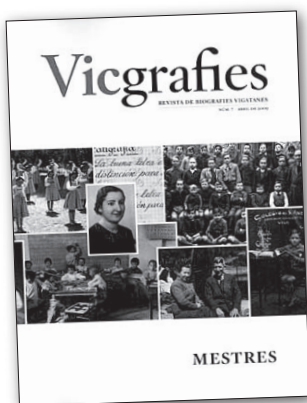
També es dedica un capítol a la ramaderia, que tot i no ser molt abundant sí que tenia una presència, més o menys constant a totes les cases.

Després de relacionar la bibliografia consultada, el llibre acaba amb un annex dedicat a descriure breument les persones informadores i informadors, que amablement van acollir l'autor tot conversant sobre temps passats, uns temps plens de records, que molt a gust van voler compartir amb generacions actuals i futures.

El lector o la lectora trobarà també a molts dels capítols que parlen dels conreus, vocabularis de les eines i estris emprats en cada conreu respectiu.

En definitiva, un interessant llibre que contribueix a deixar constància i a recuperar la memòria històrica d'un col·lectiu que, fins a mitjans del segle xx, va esdevenir d'una importància cabdal a la Conca de Barberà.

CHRISTIAN POMARES
CHNCB

Vicgrafies: Revista de biografies vigatanes [Vic], núm. 7 (abril 2009): *Mestres*. 55 p. [Edita: Centre d'Estudis Socials d'Osona]

Pertinent repàs de mestres, escoles, col·legis, pisos on s'hi donaven classes de la ciutat de Vic, a partir de la segona dècada del s. xix fins els anys seixanta del s. xx. La recerca, difícil, com assenyala Maria Teresa Puig Godayol

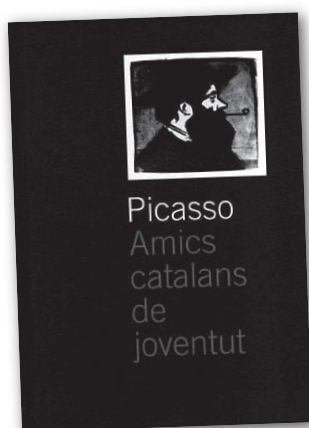
—l'autora—, per la dispersió de material i d'un fons arxivístic escassament conservat, s'ha suplert, en part, amb ajuts indirectes, del tot vàlids. El relat abasta tres eixos: el naixement del sistema nacional d'educació del segle xix, el moviment de renovació pedagògica del 1905-1936 —el títol és molt ambiciós per l'escola que s'hi donava—, i la guerra civil i la *Escuela nacional*, del 1936 al 1960. L'aportació és meritòria, atès que el text, pel fet de ser breu, apunta algunes qüestions que caldria singularitzar.

Així, llegim que s'hi assenyala la misèria de les construccions escolars públiques, que seria necessari contextualitzar en el període republicà per si el municipi demanà a l'Estat suficients construccions per dignificar l'ensenyament; el gavadal d'ensenyament religiós municipal i les influències que se'n derivaren per al poder polític local; la influència o no de les colònies escolars, amanit de les disputes ideològiques que segurament s'hi donaren, com succeï en

altres llocs; la repressió republicana als mestres que se cita en temps de guerra, certa, detallant-ne el perfil de baixa intensitat comparatiu per estudis ja realitzats, i de com s'efectuà la repressió franquista, dura, implicant que molts mestres fossin separats per sempre de l'escola; el xoc que produí l'arribada de nens refugiats a les escoles, i la socialització que se'n derivà en una altra llengua; la incidència real dels mestres que van estudiar el Pla Professional, pla que durava quatre anys, pels pocs que van tenir ocasió d'estudiar-lo i aplicar-lo; la diferència de com ensenyar el tractament de la guerra entre mestres ugetistes i cenetistes, a tenor de les directrius dels respectius sindicats; etc.

Si la línia encetada és interessant, els resultats del que s'hi exposa, hem de dir que són fèrtils, esperant, alhora, nous lliuraments.

ANTONI GAVALDÀ
UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

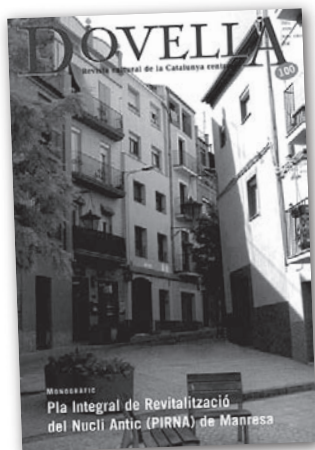
VALLÈS, Eduard [ed.] (2009). *Picasso: Amics catalans de joventut*. Horta de Sant Joan: Centre Picasso d'Orta. 227 p.

La commemoració del centenari de la segona estada de Pablo Picasso a Horta de Sant Joan (1909-2009) ha donat fruits excel·lents -exposicions, cursos i

jornades acadèmiques, concerts, homenatges, etc.-, entre els quals comptem amb aquesta publicació. El catàleg de l'exposició "Picasso. Amics catalans de joventut" ha estat editat pel Centre Picasso d'Orta com a compendi ampliat de tot allò que mostrava l'exposició que s'ha pogut visitar a Horta de Sant Joan del 19 de setembre al 15 de novembre de 2009. La mostra recollia obra original de Picasso, els retrats dels seus amics, aquella que l'artista va crear com a homenatge i amb simpatia, per reconèixer aquelles persones que havien estat a prop seu en els seus inicis com a pintor, primer a Barcelona i més tard a París. I si la mostra, per si mateixa, ja aportava informació sobre la part íntima del creador universal, el catàleg ens n'aporta molta més. Amb una edició acurada -que inclou textos en castellà i anglès- la publicació s'obre amb diversos articles, d'Elias Gaston i Eduard Vallés del Centre

Picasso d'Orta i de Pepe Serra i Malén Gual del Museu Picasso de Barcelona, que ens situen el context en què van ser creats els retrats. Tot seguit, se'ns presenta una galeria de retrats amplíssima de totes aquelles persones que, per un motiu o un altre, van ser mereixedores de ser retratades per Picasso. Aquestes obres van acompanyades d'una fotografia de la persona retratada -un detall valuós per valorar el filtre amb el que els veia Picasso- i d'una nota biogràfica que ens detalla quina relació hi havia entre el retratat i l'artista retratista. L'exposició i el catàleg editat ens ofereixen un ventall de persones, inserides en una època concreta de la història del nostre país, que conformen l'ambient que es va trobar Picasso a Barcelona, des del més *canalla* de Els Quatre Gats fins al més acadèmica de la Llotja.

EVA GARCIA LLEIXÀ

Dovella: Revista cultural de la Catalunya central [Manresa], núm. 100 (estiu 2009). 64 p. [Edita: Centre d'Estudis del Bages]

Amb l'edició d'aquest nou exemplar, *Dovella* assoleix el seu número 100. Una fita impensable vint-i-vuit anys enrere, quan a la primèria de 1981 naixia

modestament amb el subtítol de *Revista d'història i art del Bages*. La van impulsar un reduït grup d'estudiants encara no universitaris, amb la col·laboració d'alguns dels seus professors, que amb l'aportació del seu entusiasme jove pretenien donar veu a la seva inquietud estudiosa i divulgar alhora tot el que, durant aquella època, es generava en la recerca de les ciències socials. Poc després s'hi anaren afegint nous redactors i la seva projecció pública, mitjançant actes diversos i noves publicacions monogràfiques, portà el nucli inicial a fundar l'Associació Cultural Dovella i a ampliar el format i els continguts culturals de la revista, fet que comportà passar a tenir el subtítol de *Revista cultural de la Catalunya central*. A poc a poc, la convergència d'interessos personals i institucionals, en un moment de crisi de creixement al voltant de 1990, portà el projecte a vincular-se estretament amb el Centre d'Estudis del Bages i a fondre's a dins d'aquest, la qual cosa

va oferir una major estabilitat, així com la renovació i ampliació del consell de redacció. Més recentment, des l'any 2004, la coedició amb l'Arxiu Comarcal del Bages ha enfortit la continuïtat de la revista en major mesura. Gairebé sense adonar-se'n han anat passant els anys i *Dovella* ha esdevingut un referent indispensable en la divulgació cultural i de la recerca de Manresa, el Bages i la Catalunya central. Assolir cent números, amb una mitjana de quasi quatre aparicions anuals durant quasi tres dècades i publicant un total d'uns 760 articles repartits en unes 5.114 pàgines, a més de les seccions fixes, és una fita inèdita en el panorama de les revistes culturals editades en aquella ciutat i comarca. I amb aquesta base afronten la recerca i la divulgació culturals del futur, amb la voluntat d'adaptar-se als temps i les circumstàncies que encara han d'arribar. De moment, però, poden estar ben satisfets.

IGNASI CUADROS

novetats bibliogràfiques

Àgora Cultural [Andorra la Vella], núm. 13 (juny 2009). [Edita: Societat Andorrana de Ciències]

ALBERTÍ VIDAL, Vicenç; CARRASCO PONS, Pilar [ed.] (2009). *El Baró: Traducció i adaptació de El Barón de Leandro Fernández de Moratín*. Maó: Institut Menorquí d'Estudis (Capcer; 21). 100 p.

ALBERTÍ VIDAL, Vicenç; CERDÀ, JOSEP RAMON [ed.] (2009). *El Barber de Sevilla o La Precaució Inútil: Traducció i adaptació de Le Barbier de Seville de Pierre-Augustin de Beaumarchais*. Maó: Institut Menorquí d'Estudis (Capcer; 22). 112 p.

Annals de l'Institut d'Estudis Gironins, núm. 50 (2009). Girona: Institut d'Estudis Gironins, 573 p.

Aplec de Treballs [Montblanc], núm. 27 (2009): *Homenatge a Ramon Martí i Martí i a Ramon Requesens i Queralt*. 293 p. [Edita: Centre d'Estudis Comarcals de la Conca de Barberà]

Bollettino [L'Alguer], núm. 4 (juny 2009). 53 p. [Edita: Arxiu de Tradicions de l'Alguer i Archivio Storico del Comune di Oristano]

BOSCH I PLANAS, Josep (2009). *Evolució patrimonial d'un llinatge terratinent al Penedès al segle XV: Els Gual*. Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedescs [Col·lecció IEP; 171]. 118 p.

Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans [Sitges], núm. 129 (maig 2009). 8 p.

Catorzenes Jornades de la Societat Catalana de Ciències: Els valors de la societat andorrana avui (Andorra, novembre de 2008). (2009). Andorra la Vella: Societat Andorrana de Ciències. 184 p.

Cinga. Anuari de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca - IEA [Fraga], núm.9 (2005). 93 p. [Edita: Institut d'Estudis del Baix Cinca]

Cinquenes Trobades Culturals Pirinenques: La Comunicació al Pirineu (Ripoll, 25 d'octubre de 2008) (2009). [Andorra la Vella]: Societat Andorrana de Ciències [et al.]. 148 p.

CLEGHORN, George (2009). *Observations on the epidemical diseases in Minorca from the year 1744 to 1749*. Maó: Reial Acadèmia de Medicina de les Illes Balears; Institut Menorquí d'Estudis; Fundación Hospital de la Isla del Rey. 549 p. [Edició facsímil]

COMES I EZEQUIEL, Rafel; FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Ana; SALUDES I CLOSA, Montse (2009). *Terrassa: territori postal: Les targetes postals terrassenques (1900-1920)*. Terrassa: Ajuntament de Terrassa. Arxiu Municipal. 110 p. [Col·labora: Centre d'Estudis Històrics de Terrassa].

CONGOST, Rosa (ed.) (2009). *Dels capbreus als registres de propietat: Drets, títols i usos socials de la informació a Catalunya (segles XIV-XX)*. Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines; Centre de Recerca d'Història Rural; Documenta Universitaria (Biblioteca d'Història Rural; Fonts 5). 390 p.

CORBERA, Jordi; ABELLÓ, Pere; GUAL, Iris (2009). *Peixos i altra vida marina de la platja de Torredembarra*. Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas (Monografies; 9). 19 p.

Del Penedès [Vilafranca del Penedès], núm. 19 (Tardor-Hivern 2008-2009). 100 p.

DÍAZ FOZ, Alberto (2009). *Un desig polític i uns delictes populars. L'Audiència Criminal de Reus 1883-1892*. Reus: Centre de Lectura de Reus (Assaig; 115). 160 p.

Dovella [Manresa], núm. 101 (tardor 2009). 48 p. [Edita: Centre d'Estudis del Bages]

El Sot de l'Aubó [Canet de Mar], núm.

28 (juny 2009). 39 p. [Edita: Centre d'Estudis Canetencs]

El Sot de l'Aubó [Canet de Mar], núm. 29 (setembre 2009). 35 p. [Edita: Centre d'Estudis Canetencs]

Els monestirs benedictins a l'antic comtat de Besalú (2009). Besalú: Centre d'Estudis Amics de Besalú i el seu Comtat (Síntesi. Quaderns dels Seminaris de Besalú). 212 p.

Estudis Baleàrics [Palma de Mallorca], núm. 90/91 (febrer-setembre 2008). 225 p. [Edita: Institut d'Estudis Baleàrics]

Estudis Baleàrics [Palma de Mallorca], núm. 92/93 (octubre 2008-abril 2009). 349 p. [Edita: Institut d'Estudis Baleàrics]

Felibrejada [Mataró], núm. 89 (gener, febrer i març 2009). 24 p. [Edita: Grup d'Història del Casal de Mataró]

Felibrejada [Mataró], núm. 90 (abril, maig i juny 2009). 11 p. [Edita: Grup d'Història del Casal de Mataró]

FERRÉ, Jordi [et al.] (2009). *Centre d'Estudis Riudomencs "Arnau de Palomar": Trenta anys d'història i alguna cosa més (1978-2008)*. Riudoms: Centre d'Estudis Riudomencs "Arnau de Palomar" (Quaderns de Divulgació Cultural; 26). 177 p.

Fonts [Argentona], núm. 39 (juliol 2009). 42 p. [Edita: Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell]

Fonts [Argentona], núm. 40 (octubre 2009). 42 p. [Edita: Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell]

Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria [Mataró], núm. 93 (febrer 2009). 40 p.

Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria [Mataró], núm. 94 (abril de 2009). 40 p.

- GORDI I SERRAT, Josep (2009). *L'evolució del paisatge forestal a les terres gironines a la segona meitat del segle XX*. Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines. 265 p.
- III Trobada d'Entitats de Recerca Local i Comarcal del Maresme: El Patrimoni Funerari al Maresme (Vilassar de Mar, 14 de novembre de 2009)* (2009). [Vilassar de Mar]: III Trobada d'Entitats de Recerca Local i Comarcal del Maresme. 250 p.
- L'Erol* [Berga], núm. 101 (tardor 2009). 51 p. [Edita: Àmbit de Recerques del Berguedà]
- L'Erol* [Berga], núm. 100 (primavera-estiu 2009). 96 p. [Edita: Àmbit de Recerques del Berguedà]
- L'Espai: Revista de recerca i divulgació* [Molins de Rei], núm. 12 (abril 2009): *El comerç*. 79 p. [Edita: Espai de Recerca]
- La guerra que vaig viure: Vivències de Josep M. Jávega Roselló (1938-1942)*. Montblanc: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà (Biografies, 3). 150 p.
- La prehistòria del Garraf: Recull de 30 anys d'excavacions arqueològiques*. (2009) Begues: Centre d'Estudis Beguetans: Col·lectiu per la Investigació de la Prehistòria i l'Arqueologia del Garraf-Ordal CIPAG.
- La Resclosa*, núm. 13 (2009). Vila-rodona: Centre d'Estudis del Gaià, 309 p.
- Les empreses andorranes, quin camí?: Jornades de la Societat Andorrana de Ciències (13 : 2007 : Andorra la Vella)*. (2009). Andorra la Vella: Societat Andorrana de Ciències. 240 p.
- Lo Floc* [Riudoms], núm. 188 (abril-juny 2009). 35 p. [Edita: Centre d'Estudis Riudomens Arnau de Palomar]
- Lo Floc* [Riudoms], núm. 189 (juliol-setembre 2009). 43 p. [Edita: Centre d'Estudis Riudomens Arnau de Palomar]
- Lo Senienc. Memòria, natura i llengua* [La Sénia]. núm. 6 (agost 2009). 93 p. [Edita: Centre d'Estudis Seniençs]
- Lo ViOlí: Revista Cultural del Priorat* [Falset], núm. 7 (1er. semestre 2009). 29 p. [Edita: Centre d'Estudis del Priorat]
- MARQUÉS, Carles (ed.) (2009). *Terres escrites: Els camins d'una llengua*. Palma de Mallorca: Institut d'Estudis Baleàrics; Triangle Postals. 164 p.
- PRAT, Enric; RENOM, Mercè; RETUERTA, M. Luz (dir.); HACHUEL, Esther (coord.). (2009). *Constructors de consciència i de canvi: Una aproximació als moviments socials des del Llobregat*. Sant Feliu de Llobregat: Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (R de recerca; 2). 677 p.
- Quadernets de Vilamajor* [Sant Pere de Vilamajor], núm. 3 (2009): *Què menjàvem a Vilamajor al segle XII?*. 31 p. [Edita: Centre d'Estudis de Sant Pere de Vilamajor]
- Quaderns d'Arxiu de la Fundació Bosch i Cardellach* [Sabadell], núm. 107 (2009). 68 p.
- Quaderns de Vilaniu: Miscel·lània de l'Alt Camp* [Valls], núm. 55 (maig 2009): *Homenatge a Carles Cardó* [Edita: Institut d'Estudis Vallencs]
- Recull de treballs* [Torredembarra], núm. 10 (2009). 159 p. [Edita: Centre d'Estudis Sinibald de Mas]
- RELLA, Ferran (et al.) (2008). *El fons Muniesa i les Valls d'Àneu (1950-1968)*. Esterri d'Àneu: Consell Cultural de les Valls d'Àneu. 392 p.
- RIERA SANS, Gumersind (2009). *Antologia catalana*. Maó: Institut Menorquí d'Estudis (Petit Format; 21). 109 p.
- Temps de Franja* [Calaceit], núm. 87 (juny 2009). 19 p. [Edita: Iniciativa Cultural de la Franja]
- Temps de Franja* [Calaceit], núm. 88 (juliol-agost 2009). 19 p. [Edita: Iniciativa Cultural de la Franja]
- Temps de Franja* [Calaceit], núm. 89 (setembre-octubre 2009). 19 p. [Edita: Iniciativa Cultural de la Franja]
- Temps de Franja* [Calaceit], núm. 90 (novembre 2009). 19 p. [Edita: Iniciativa Cultural de la Franja]
- TODA I GÜELL, Eduard; ARMANGUÉ I HERRERO, Joan (2009). *Cortes españolas de Cerdeña: Edició íntegra del manuscrit inèdit*. Càller: Arxiu de Tradicions de l'Alguer (Biblioteca Eduard Toda; 2). 79 p.
- TODA I GÜELL, Eduard; SCALA, Luca (cur.) (2009). *Memoria sobre los archivos de Cerdeña: Edició íntegra del manuscrit inèdit*. Càller: Arxiu de Tradicions de l'Alguer; Grafica del Parteola (Biblioteca Eduard Toda; 1). 116 p.
- Trena i peu* [L'Arboç], núm. 39 (maig-juny 2009). 67 p. [Edita: L'Arboç Acthiva't]
- Trena i peu* [L'Arboç], núm. 40 (juliol-agost 2009). 63 p. [Edita: L'Arboç Acthiva't]
- Trena i peu* [L'Arboç], núm. 41 (setembre-octubre 2009). 67 p. [Edita: L'Arboç Acthiva't]
- VELASCO MARTÍN, Miquel-Àngel (2009). *Manuel Serra i Moret (Vic, 1884 - Perpinyà, 1936)*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs. 334 p.
- VII Jornada d'Etnologia a les Terres de l'Ebre: Les construccions tradicionals a les Terres de l'Ebre (La Torre de l'Espanyol, 17 de novembre de 2007)* (2009). Móra la Nova: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació; Institut Ramon Muntaner; Museu Comarcal del Montsià [CD].

centres adherits a la Coordinadora

1. Agrupació Cultural Vila-seca (Vila-seca)
2. Àmbit de Recerques del Berguedà (Berga)
3. Amics de Besalú i el seu Comtat (Besalú)
4. Amics del Castell de Gelida (Gelida)
5. Arrels Cultura (Caldes d'Estrac)
6. Arxiu de Tradicions de l'Alguer (l'Alguer)
7. Arxiu Festiu Catalunya. Fundació Privada (Barcelona)
8. Associació Catalana de Documentació Històrica Patrimonial i Familiar (Sant Vicenç de Castellet)
9. Associació Cultural Baixa Segarra (Santa Coloma de Queralt)
10. Associació Cultural del Matarranya (Calaceit)
11. Associació Cultural del Montserrat (Collbató)
12. Associació Cultural "Modilianum" (Moià)
13. Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines (Girona)
14. Ateneu Popular de Calonge (Calonge)
15. Centre de Documentació. Ecomuseu dels Ports (Horta de Sant Joan)
16. Centre de Lectura de Reus (Reus)
17. Centre de Recerca Històrica del Poble-sec - CERHISEC (Barcelona)
18. Centre de Recerques del Pla d'Urgell "Mascançà" (Mollerussa)
19. Centre de Recerques i Estudis "Mogoda" (Santa Perpètua de Mogoda)
20. Centre d'Estudis "Lo Lliscó" (Mas de Barberans)
21. Centre d'Estudis Alcoverencs (Alcover)
22. Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell (Argentona)
23. Centre d'Estudis Beguetans (Begues)
24. Centre d'Estudis Canetencs (Canet de Mar)
25. Centre d'Estudis Centellencs (Centelles)
26. Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles (Banyoles)
27. Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (Sant Feliu de Llobregat)
28. Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès (Ripoll)
29. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada (Igualada)
30. Centre d'Estudis d'Avià (Avià)
31. Centre d'Estudis de Gavà (Gavà)
32. Centre d'Estudis de Granollers (Granollers)
33. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà (Montblanc)
34. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre (Flix)
35. Centre d'Estudis de les Garrigues (les Borges Blanques)
36. Centre d'Estudis de l'Hospitalet (l'Hospitalet de Llobregat)
37. Centre d'Estudis de Montjuïc (Barcelona)
38. Centre d'Estudis de Sant Cebrià (Sant Cebrià de Vallalta)
39. Centre d'Estudis de Sant Pere de Vilamajor (Sant Pere de Vilamajor)
40. Centre d'Estudis del Bages (Manresa)
41. Centre d'Estudis del Besòs-Canyet (Badalona)
42. Centre d'Estudis del Gaià (Vila-rodona)
43. Centre d'Estudis del Lluçanès (Prats de Lluçanès)
44. Centre d'Estudis del Priorat (Torroja)
45. Centre d'Estudis dels Ports (Morella)
46. Centre d'Estudis d'Isona i Conca Dellà (Isona)
47. Centre d'Estudis d'Ulldecona (Ulldecona)
48. Centre d'Estudis Històrics de Terrassa (Terrassa)
49. Centre d'Estudis Ignasi Iglésias (Barcelona)
50. Centre d'Estudis Lacetans (Solsona)
51. Centre d'Estudis Locals d'Alaior - Fòrum 3r Mil·lenni (Alaior)
52. Centre d'Estudis Molletans (Mollet del Vallès)
53. Centre d'Estudis Mont-roigencs (Mont-roig del Camp)
54. Centre d'Estudis Pirineu Natural (la Seu d'Urgell)
55. Centre d'Estudis Planers (Santa Bàrbara)
56. Centre d'Estudis Ribagorçans (Benavarrí)
57. Centre d'Estudis Riudomencs "Arnau de Palomar" (Riudoms)
58. Centre d'Estudis Santfostencs "Amics de Cabanyes" (Sant Fost de Campsentelles)
59. Centre d'Estudis Santjustencs (Sant Just Desvern)
60. Centre d'Estudis Selvatans (Santa Coloma de Farners)
61. Centre d'Estudis Seniens (la Sénia)
62. Centre d'Estudis Sinibald de Mas (Torredembarra)
63. Centre d'Estudis Socials d'Osona (Vic)
64. Centre d'Història Natural de la Conca de Barberà (Montblanc)
65. Centre Miró de Mont-roig del Camp (Mont-roig del Camp)
66. Centre Picasso d'Orta - Associació UNESCO (Horta de Sant Joan)
67. Cercle d'Estudis Històrics i Socials "Guillem Oliver" del Camp de Tarragona (Tarragona)
68. Col·lectiu de Recerques Arqueològiques de Cerdanyola (Cerdanyola)
69. Consell Cultural de les Valls d'Àneu (Esterrí d'Àneu)
70. Esbart Català de Dansaires (Barcelona)
71. Espai de Recerca (Molins de Rei)
72. Espais Escrits - Xarxa del Patrimoni Literari Català (Folgueroles)
73. Fent Història - Associació Catalana d'Estudis Històrics (Barcelona)
74. Fundació Bosch i Cardellach (Sabadell)
75. Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs (Lleida)
76. Fundació Roca i Galès (Barcelona)
77. Grup de Recerca de Cervelló (Cervelló)
78. Grup de Recerca Folklorica d'Osona (Folgueroles)
79. Grup de Recerques de les Terres de Ponent (Sant Martí de Maldà)
80. Grup d'Estudis d'Esplugues (Esplugues de Llobregat)
81. Grup d'Estudis Locals (Sant Cugat del Vallès)
82. Grup d'Estudis Sitgetans (Sitges)
83. Grup d'Història del Casal (Mataró)
84. Grup d'Investigació i Història de Sant Quirze (Sant Quirze del Vallès)
85. Institut de Llengua i Cultura Catalanes (Girona)
86. Institut d'Estudis Baleàrics (Palma de Mallorca)
87. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta (Pedreguer)
88. Institut d'Estudis Comarcals del Montsià (Amposta)
89. Institut d'Estudis Comarcals del Pla d'Urgell (Mollerussa)
90. Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida (Ontinyent)
91. Institut d'Estudis del Baix Cinca (Fraga)
92. Institut d'Estudis Eivissencs (Eivissa)
93. Institut d'Estudis Empordanesos (Figueres)
94. Institut d'Estudis Gironins (Girona)
95. Institut d'Estudis Penedesencs (Vilafranca del Penedès)
96. Institut d'Estudis Vallencs (Valls)
97. Institut Menorquí d'Estudis (Maó)
98. L'Arboç ACTHIVAT (l'Arboç)
99. Museu Arxiu de Santa Maria - Centre d'Estudis Locals de Mataró (Mataró)
100. Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (Olot)
101. Patronat d'Estudis Osonencs (Vic)
102. Patronat Francesc Eiximenis (Girona)
103. Societat Andorrana de Ciències (Andorra la Vella)
104. Societat Arqueològica Lul·liana (Palma de Mallorca)
105. Taller d'Història de Gràcia (Barcelona)

Edita:

Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana
Carrer del Carme, 47 (IEC) • 08001 BARCELONA
Tel.: 933 248 585 ext. 131 • Fax: 932 701 180 • ccepc@iec.cat • www.ccepc.org

Consell de Redacció:

Eva Garcia, M. Carme Jiménez, Lourdes Plans, Marcel Poblet, Josep Santesmases i Francesc Viso

Dipòsit legal: T-730-2001 - Imprimeix: Impremta Requesens - Disseny i composició: Imatge-9, SL

Amb el suport de:

